

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198569

UNIVERSAL
LIBRARY

'ಅಶೋಕ ಮೌರ್ಯ'

ಜಿ. ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ.

ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರ
ಬೆಂಗಳೂರು

೧೯೭೫ |

[ಪತ್ರಿಕೆ, ಅಕ್ಟೋಬರ್, ೧೯೭೫]

(ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಸರ್ವಸ್ವಾಮ್ಯವೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿಗೇ ಸೇರಿದೆ.)

CHECKED. 1951

Checked 1965

ಸುಬೋಧ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ.

ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನಹ

ಈ ಪುಸ್ತಕವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಬರೆದುದು. ಮಕ್ಕಳೆಂದರೂ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೆರಡು ದಾಟಿದವರು. ಅವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬರೆದ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿರುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅರೋಕನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ, ಅವನ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾವೇ ನಿರೂಪಿಸುವುದೂ ಒಂದು ರೀತಿ. ಆದರೆ, ಅರೋಕನ ಹೆಸರಿನೊಡನೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸ್ಮೃತಿವಿವರಣೆಗೆ ಬಿಡದೆ ಬರುವುದು-ಆತನ ಶಾಸನಗಳು. ಅರೋಕನ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಅವನ ಶಾಸನ ನಾಣಿ ತಿಳಿಯುವುದೂ ಮುಖ್ಯ. ಅರೋಕನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಅವನು ತಾನೇ ಬಂದು, ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮೇಲು. ಅದೆ ಗುರಿಯಿಂದ, ಪುಸ್ತಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ದುಡಿಸಿದೆ. ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಭಾಗಗಳು ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷಾಂತರವಾದರೂ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಸುಲಭವಾಗಲೆಂದು, ಭಾವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಓದುಗರಿಗೆ ಅರೋಕನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೇ ಈ ಅನುಸರಣೆಯ ಗುರಿ.

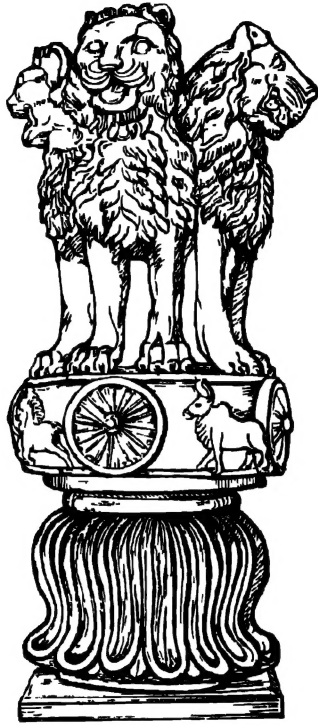
ಇಲ್ಲಿ, ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಜನಜನಿತವಾದ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎರಡು: ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಲದೆಂಬ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಈ ಕತೆಗಳು ಪೂರೈಸುತ್ತವೆ;

ಅಲ್ಲದೆ ಬಿಡಲಾರದ ಈ ಕತೆಗಳಿಂದ ಚರಿತ್ರೆಯು ಚಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ನೋಡಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತೀತವಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೆಲ್ಲ, ಅದು ಚರಿತ್ರೆಯಿರಲಾರದೆಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಮಾತು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತುದು. ಪುಟ ೪೯ರ ಎದುರು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಿಲಾಶಾಸನವನ್ನೂ, ೪೯ರಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನವನ್ನೂ, ಪುಟ ತೊಂಬತ್ತುಮೂರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಹ್ಮೀ ಕರೋಷ್ಮೀ ಲಿಪಿಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು—ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಸನ ಓದುವುದು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿ, “ಪ್ರಾಹ್ಮೀ ಕರೋಷ್ಮೀ ಲಿಪಿ ಎಂದರೇನು, ಹೇಗಿದೆ? ನಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾಶಾಸನವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣುವುದು? ಮಾಗಧೇ ಎಂಬ ಆ ಭಾಷೆಯು ಓದಿದರೆ ಹೇಗಿರುವುದು?” ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಏಳುವ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಉಳಿದ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಅಶೋಕನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪಟವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಏನೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲು ಮೈಸೂರು ಸಂಶೋಧನಾಲಯದವರೂ ಇತರ ಮಿತ್ರರೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ನೆರವಾಗಿರುವರು. ಅವರಿಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿ.

ಪುಸ್ತಕವಿದು ಕಿರಿಯರ ಕೈಗಾಗಲಿ. ಇಲ್ಲಿನ ಉಪದೇಶ ಹಿತವಾದಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಲಿ. ಅಶೋಕ ಮಹಾಸುಭಾವನ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಮರಾಗಲಿ.

ಸಾರಸ್ವತಿಯ ಪಿಂಚು

[ಈ ವಿಗ್ರಹವು ಸಾರಸ್ವತಿಯ ಪಿಂಚು ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಿಂತಿವೆ. ಪ್ರತಿ ಸಿಂಹದ ಕಾಲಿನ ಕೆಳಗೂ ಒಂದೊಂದು ಚಕ್ರವಿದೆ. ಎದುರು ಚಕ್ರದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿರುವುದು ಗಂಧಿ. |

ತಿದ್ದುಪಡಿ

~ ~ ~

ಪುಟ	ಪಂಜಿ	ತಪ್ಪು	ಬಿಪ್ಪು
೯	೧೯	ಸುಭದ್ರಾಂಗಿ	ಸುಭದ್ರಾಂಗಿ
೨೫	೯	ಜಾಗಡ	ಜಾಗಡ
೩೬	೨೩	ಕಸರಾಲ	ಕಸರಾಲ
೪೬	೭	ಶಿಷ್ಯನು	ಶಿಷ್ಯನು
೪೮	೨೦	ಮಗಳಿದ್ದರು	ಮಗಳಿದ್ದಳು
೭೮	೧೩	ಘೋಷ	ಘೋಷಕ
೮೪	೯	ಏಕಚ್ಛತ್ರಾ	ಏಕಚ್ಛತ್ರಾ
೯೨	೨೧	ಅರು	ಎಳು
೯೪	೫	<p>‘ಒಂದರಲ್ಲಿ’ ಅದ ಮೇಲೆ — ‘ಇನ್ನೊಂದು ನೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಂಬರವಿರಬಾರದೆಂದು’ ಎಂದು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.</p>	

ವಿವರ

ಪ್ರವೇಶ

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ	೧	೧
ಬಿಂದುಸಾರ		೨
ಅಶೋಕ ಮೌರ್ಯ		೪

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ

ಮೊದಲು	೮	೮
ಅಶೋಕನ ಜನನ		೧
ಅಶೋಕನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದುದು		೧೦
ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನಾದುದು		೧೨

ಯುದ್ಧನಾಡ ಮೇಲೆ

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ	೧೩	೧೩
ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಬೋಧೆ		೨೧
ಕಳಿಂಗ ಶಾಸನಗಳು		೨೪
ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು		೨೬

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ

ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ	೩೧	೪೧
ಮೂರನೆಯ ಬೌದ್ಧ ಮಹಾಸಭೆ		೩೩
ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ಮತಪ್ರಚಾರ		೪೭
ಅಶೋಕನ ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆ		೪೧
ಏಳು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನಗಳು		೪೩

ಎರಡು ಕತೆ

ಅಶೋಕನ ತಮ್ಮ ಪೀತಶೋಕ	೬೦	೬೦
ಮನುಷ್ಯನ ಜಿಲ್ಲೆ ಏನು ?		೬೫

ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು		೭೦
ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣು	೭೦
ಅಗ್ರಮಹಿಷಿ ತಿಷ್ಠರಸ್ತೆ	೭೯
ಅಶೋಕನ ಮರಣ	೮೧
ಅಶೋಕನ ಗುಣಗಾನ		೮೭

ಪ ಟ ಣ ಗ ಳು

೧. ಸಾರಸಾಫದ ಶಿವಾಸಿಂಹ ... ಮುಖಚಿತ್ರ.
೨. ಅಶೋಕನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ... ಪುಟ ಒಂದನೇ ಎದುರು.
೩. ಸಾಂಚಿ ಸ್ತೂಪ ... ಪುಟ ನಲವತ್ತೆಂಟರ ಎದುರು.
೪. ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಿಲಾಶಾಸನ ... ಪುಟ ನಲವತ್ತೊಂಬತ್ತರ ಎದುರು.
೫. 'ಗಜತಮೇ' ... ಪುಟ ಎಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು.
೬. ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮತ್ತು ಮಿರೋಸ್ಕೋಪಿ ಲಿಪಿ ... ಪುಟ ತೊಂಬತ್ತು ಎದುರು.

ಪ್ರವೇಶ

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ

ನಮ್ಮ ಭರತಭೂಮಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ, ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲದಿಂದ ಈಚೆ, ಸಾರ್ವಭೌಮ ಪದವಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗನೆಂದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನನ್ನೂ, ತಮ್ಮಂದಿರು ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಮಂದಿಯನ್ನೂ, ಅವನ ದಾಯಾದರಾದ ನಂದರೆಂಬವರು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲೆಮಾಡಿದ್ದರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ಸೆರೆಯಿದ್ದ ಪಾಟಲೀವೃತ್ರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಉಪಾಯ ಹುಡುಕುತ್ತ ಸಂಚನದ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕಂದರನೆಂಬ ಗ್ರೀಕ ಮೊರೆಯು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ ಎರಡು ರಾಜ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಮೊರೆಗಳು ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಂದವನೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೋರುವುದು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಾವು ತಾವೇ ಯುದ್ಧಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಿಕಂದರನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚೆಗೂ ಅಂತಹ ವೀರರೊಡನೆ ಕಾದಿ ಕಾದಿ ಸಿಕಂದರನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಸಾಕಾಯಿತು. ಅವರು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಠ ಹಿಡಿದರು. ಸಿಕಂದರನು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾ

ಯಿತು. ಸಿಕಂದರನು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಗೆದ್ದಿದ್ದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಪುನಃ ಮೇಲೆದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಯವನ ಗ್ರೀಕ ದಳಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಿ, ತಾವೇ ತಾವಾದರು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ, ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಶರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಿಷ್ಣು ಶರ್ಮನು ರಾಜತಂತ್ರ ವಿಚಾರದನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂದೂ, ಅರ್ಭ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಣತನಾದ ಕೌಟಿಲ್ಯನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಅವನ ಮಂತ್ರಿತ್ವದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹಲಕೆಲವು ರಾಜರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿದನು. ನಂದರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಮಗಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಾದನು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಕೋಸಲ, ವತ್ಸ, ಅವಂತೀ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಶೌರಸೇನ. ಪಾಂಚಾಲ ಮುಂತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು.

ಸಿಕಂದರನು ಗ್ರೀಸ್, ಇರಾನೀ, ಈಜಿಪ್ಟ್ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದವನು. ಅವನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸೆಲ್ಯೂಕಸ್ ಎಂಬವನು ಭರತಖಂಡದ ಪಕ್ಕದ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದನು. ಭರತಖಂಡದ ಅರಸರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು, ಸಿಕಂದರನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗ ಅವನು ಕಂಡಿದ್ದನು. ಸಿಕಂದರನು ಗೆದ್ದಿದ್ದುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಪಡೆಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅದರಿಂದ ಆಚೆಯ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದು, ಸಿಕಂದರನಿಗಿಂದ ತಾನು ಹೆಚ್ಚಿನವನು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇ

ಕೆಂದು ಸೆಲ್ಯೂಕಸನಿಗೆ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇನಾ ಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊರಟು. ಹಿಂದೂದೇಶದ ವಾಯವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಆದರೆ ಈ ಸಲ ಅವನೆದುರು ನಿಂತುದು ಹಿಂದು ಸಂತೆ ಪುಡಿ ಪುಡಿ ಸೇನೆಯಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಖಂಡ ಬಲಮೊಡನೆ ಅವನು ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸೆಲ್ಯೂಕಸನು ಸೋತುಹೋದನು. ಮೇರೆ ಹಾಟುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಅವನ ಆಸೆ ಮುಟ್ಟುವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸೆಲ್ಯೂಕಸನು ಸೋತ ಹಾಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂತಹ ವೀರ ವರನ ಸ್ನೇಹಬಾಂಧವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು, ಈಗಿನ ಆಫ್ಘನಿಸ್ಥಾನ ಬಲೂಚಿಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕೂಡ ತನಗೆ ಮಾನಸಾದ ಸೋತ ಶತ್ರುವಿನಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯ ಗೌರವಗಳಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದನು.

ರಾಜ್ಯವು ಹೀಗೆ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದಮೇಲೆ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹಿಮಾಲಯ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತಗಳ ನಡುವಣ ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನೂ ಗೆದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಮೇಲೆ ಹಿಮಾಚಲ, ಕೆಳಗೆ ವಿಂಧ್ಯಾಚಲ, ಎಡಗಡೆ ಪಾರ್ಸೀಸ್ಥಾನ. ಬಲಗಡೆ ಬರ್ಮಾದೇಶ - ಇವೇ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದ ವಿಶಾಲ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅಜೇಯನಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ವರುಷ ಆಳಿದನು.

ಬಿಂದುಸಾರ

ಅವನಾದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಅವನ ಮಗ ಬಿಂದುಸಾರ. ಶತ್ರುಗಳು ಅವನ ಕೈಲಿ ಬಹಳ ಘಾಸಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿ

ದ್ವುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಅಮಿತ್ರಘಾತ ಎಂಬ ಬಿರುದು ಬಂದಿತ್ತು. ಬಿಂದುಸಾರನು ತಂದೆಗೆ ತಕ್ಕ ಮಗ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ವಿಶಾಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಳಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಬಿಂದುಸಾರನು, ವಿಂಧ್ಯಗಿರಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದನು. ಅವನ ರಾಜ್ಯವು, ಈಗಿರುವ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ವರಿವಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿತು. ಬಿಂದುಸಾರನು ಕೂಡ ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ಇಷ್ಟತುಸಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು.

ಅಶೋಕ ಮೂರ್ತ್ಯ

ಅವನನಂತರ ಮೂರ್ತ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದವನು, ಮೂರ್ತ್ಯಕುಲಕ್ಕೆ ತಿಲಕಪ್ರಾಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಅಶೋಕ. ಅಶೋಕನು ಬಿಂದುಸಾರನ ಮಗ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೊಮ್ಮಗ. ತಂದೆ ತಾತರಂತೆಯೇ ವಿಚಕ್ಷಣಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರೂ, ಅಶೋಕನು, ಅವರಂತೆ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಲ್ಲ. ಒಂದುಸಲ ಮಾತ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು ; ಅದು ತಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಮೇಲೆ. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಏನೇನು ನಷ್ಟ ಅನರ್ಥಗಳು ಸಂಭವಿಸುವದೆಂದು ಆಗ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ಇರುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕರುಣೆ ಪ್ರೇಮ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಆಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ, ಅವು ಎಷ್ಟು ಸಫಲವಾದುವೆಂಬುದನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದನು. ಅಶೋಕನ ದಿವ್ಯವಾದ ಜೀವನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಆ

ಶಾಸನಗಳಂತಹ ಉಪಕರಣಗಳು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಂಬುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಂಬಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಓದಿ, ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಅಶೋಕನು ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದನು. ಆ ಶಾಸನಗಳು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿರುವ ವರೆಗೂ ಜನರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಗಳಾಗಿ ಇರಲೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿಸಿದನು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಕಡೆ, ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರಿಸಿದನು. ಬಂಡೆಗಳು ಸಿಕ್ಕದ ಕಡೆಗೆ ಬಂಡೆಯಿಂದ ಕಡೆದ ದೊಡ್ಡ ಕಂಭಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರಿಸಿದನು.

ಬಂಡೆಗಳಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಾಸನಗಳೆಂಬವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಅವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಒಟ್ಟಿಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಶಾಸನಗಳೂ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಷಾಬಾಸ್‌ಗರ್ಹಿ, ಮನ್ಸೇರಾ; ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಪನಾಥ್, ಸಹಸ್ರಾಂ, ಭೈರತ್; ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ನೀ; ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಗಿರಿನಾರ್; ಮೂಡಲಲ್ಲಿ ಧೌಲಿ, ಜೌಗಡ; ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಬಳಿಯ ಸೊಪಾರ; ಹೈದರಾಬಾದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಸ್ಕಿ; ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಸಿದ್ಧಾಪುರ, ಜತಿಂಗ ರಾಮೇಶ್ವರ—ಇಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ.

ಕಲ್ಲು ಕಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು

ಶಾಸನಗಳೆಂಬವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಅವು ಏಳೂ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಒಟ್ಟಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಶಾಸನಗಳೂ ಕಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ದೆಹಲಿಯ ಬಳಿಯ ತೋಪ್ರ, ಮಾರತ್ ; ಉತ್ತರ ಬಿಹಾರಿನ ಚಂಪಾರಣ್ಯದ ಬಳಿಯ ಲೌರಿಯಾ-ಅರರಾಜ್, ಲೌರಿಯಾ-ನಂದನಘರ ಮತ್ತು ರಾಂಪೂರ್ವಾ ; ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಬಳಿಯ ಕೌಶಾಂಬಿ ; ಮಧ್ಯದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಂಚಿ, ಸಾರನಾಥ ; ನೇಪಾಳದ ಬಳಿಯ ರುಮಿದೈ, ನಿಗ್ಲಿವಾ—ಇಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳಮೇಲೆ ಶಾಸನಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ದಕ್ಷಿಣ ಬಿಹಾರಿನ ಗಯೆಯ ಬಳಿ ಬರಾಬರ ಬೆಟ್ಟದ ಮೂರು ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅವನ ಶಾಸನಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಸಿಕ್ಕಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಸಿಂಧುನದಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವವು ಬಲದಿಂದ ಎಡಕ್ಕೆ ಬರೆಯುವ ಖರೋಷ್ಠಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿವೆ ; ಉಳಿದವು ಎಡದಿಂದ ಬಲಕ್ಕೆ ಬರೆಯುವ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ವರ್ಣಮಾಲೆಯು ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಮಾಗಧೀ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಅಶೋಕನಿಗೆ ಹಿಂದೆ, ಅಶೋಕನಾದಮೇಲೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಭುಗಳು ಆಳಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತಹವನು ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಅವನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಚಕ್ರ

ವರ್ತಮಾನ ಸಮಯ, ಅವನ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವ, ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ
ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ಸುಗುಣಗಳೂ ಆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿ
ತವಾಗಿವೆ. ಅರೋಕನ ಶಾಸನಗಳಂತಹ ಶಾಸನಗಳು ಬೇರ
ಯಿಲ್ಲ. ಅರೋಕನಂತಹ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಇನ್ನಿಲ್ಲ. ಈ ಮಾತು
ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನಲ್ಲದೆ ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಯಲ್ಲ.

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ

ಮೊದಲು

ಅಶೋಕನು ಒಂದುಸಲ ಮಾತ್ರ, ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಹೋದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರದೆ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧವದು. ಅಶೋಕನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಮೊದಲ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯು ಇದೇ. ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ, ಅಶೋಕನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗಿ ಎಂಟು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಸುಮಾರು ಮುಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ವಯಸ್ಸು. ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅವನು ಏನೇನು ಮಾಡಿದನೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದು ಇಷ್ಟುಮাত্র: ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೭೪ರಲ್ಲಿ ಬಿಂದುಸಾರನು ಮಡಿಯಲು ಅಶೋಕನು ಪೌರೋಹಿತ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದನು. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದಮೇಲೆ, ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೭೦ರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಯಿತು. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೬೫ರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧದೇವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು. ಅದಾದ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷದಮೇಲೆ, ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೬೨ರಲ್ಲಿ ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವೇನೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳಿವೆ. ಆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳಂತೆ

ನಂಬಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂವೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರೂ ಅವನು
ಗಲನ್ನು ಕತ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಬಗೆದು, ಸೋದೋಗ.

ಅಶೋಕನ ಜನನ

ಬಿಂದುನಾರನು ಮಗಧ ವೇರದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ.
ಚಂಪೆ ಎಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಭದ್ರಾಂಗಿ ಎಂಬ ಪ್ರಾಪ್ತವಾ ಕನ್ಯೆ
ಯಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಹಲವರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು
ಬಂದು "ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಮಹಾರಾಜನ ಕೈಹಿಡಿಯುವಳು. ಈ
ಕೆಯು ಪಡೆಯುವ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಯಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುವನು; ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ
ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗುವನು" ಎಂದರು. ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಆಕೆಯ
ತಂದೆಯು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ಮಗನಿಗೆ ತಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಾಗಲು
ಆಕೆಯನ್ನು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಕರೆಸುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಂದು
ಸಾರನಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದನು.

ಸುಭದ್ರಾಂಗಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಅಂತಃಪುರದ ಇತರ
ರಾಣಿಯರಿಗೆ ಅಸೂಯೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಅರಸನು
ಮೋಹಗೊಂಡು ತಮ್ಮನ್ನು ಮರೆತಾನೆಂದು ಅವರು ಹೆದರಿದರು.
ಅದರಿಂದ, ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸುವ ಎದ್ದೆಯನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಹೇರಿ
ಕೊಟ್ಟು, ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ವಾಕಿವರು. ದೊರೆಯ
ತಲೆಗೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಾಚುವ ಕೆಲಸವು ಸುಭದ್ರಾಂಗಿಯ
ಪಾಲಿಗೆ ಬಿತ್ತು.

ಅರಸನಿಗೆ, ತನ್ನ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ಸುಭದ್ರಾಂ
ಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದುದೇ ಮಹತ್ವ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಬಿಂದು

ಏನ ಅವಳ ಕೈಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಅವಳನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದನು. ಆಕೆಯು ಬಿಂದುಸಾರನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಳು. ತನ್ನ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸುವವಳನ್ನು ಸುಧುನೆಯಾಗಲು ಅರಸನು ಹಿಂಜರಿದನು. ಆಗ ಅವಳು ತನ್ನ ಕತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಬಿಂದುಸಾರನು ಅದಕ್ಕೇಳಿ, ಸುಭದ್ರಾಂಗಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ರಾಣಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಕೊಂಚ ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ಆಕೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಜನಿಸಿದನು. ಆ ಮಗು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಶಾಯಿಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಕಷ್ಟವಾಗದೆ ಇದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಶೋಕ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಅದಾದಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯ ಮಗುವನ್ನು ದೇವನಾಗಲೂ ನೋವು ಕಾಣಿಸದಿರಲು, ಆ ಮಗುವಿಗೆ ವೀತಶೋಕನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಅಶೋಕನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದುದು

ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಮೈ ಕೋಮಲವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಬೆರಬಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಅವನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ಬಿಂದುಸಾರನು, ತಾನಾದಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಯಾರು ವಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವರೋ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು, ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹಿಂಗಳ ವತ್ಸಾಜೀವನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಎಳೆ ಹೋದನು. ಅಶೋಕನೇ ರಾಜನಾಗತಕ್ಕವನೆಂದು ವತ್ಸಾಜೀವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅದರೂ ನಿಜ ಹೇಳಿದರೆ ಅರಸನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ

“ಈ ಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ವಾಹನ. ನೀತಿ. ಆಹಾರ, ಪಾನೀಯ. ಪಾತ್ರೆಗಳಿವೆಯೋ ಅವನೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯಾಗುವನು” ಎಂದು ಪಿಂಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಪಿಂಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸರಿವಾಗಿ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅವನು ಬರುವಾಗ ಆಸೆಯೇರಿ ಹಿಂದಿದ್ದನು. ಬರುವಾಗ ತಾಯಿಯು ಕಟ್ಟಕೊಟ್ಟ ಪೊಸರತ್ನವನ್ನು ಮುನ್ನಿನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಿಂದು, ನೀರು ಕುಡಿದಿದ್ದನು. ಭೋಜನವೇ ಅವನ ಆಸನವಾಗಿತ್ತು. ಪಿಂಗಳನ್ನು ಅಶೋಕನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಕೊಂಚ ಕಾಲದಮೇಲೆ, ಬಿಂದುಸಾರನು ಒಂದು ದಂಗೆಯನ್ನೆಡಗಿಸಲು ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ತಾನು ಹೋಗದೆ ತನ್ನ ಮಗ ಅಶೋಕನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಶೋಕನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ವಶಸ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದನು. ವಿಜಯಿಯಾಗಿ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಇನ್ನೊಂದು ದಿವಸ, ಬಿಂದುಸಾರನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಸುಸೀಮನು ಖಲ್ಲಾತಕನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೈಚೀಲವನ್ನು ಹುಡುಗಾಟಕ್ಕೆ ಎಸೆದನು. ಖಲ್ಲಾತಕನು “ಇಂದು ಕೈಚೀಲವನ್ನು ಬಿಸುಟವನು ಅರಸಾದಮೇಲೆ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಬಿಸುಡಲು ಹೇಸನು. ಅದರಿಂದ ಇವನು ಅರಸಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಅಶೋಕನೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗತಕ್ಕವನೆಂದು ಪಿಂಗಳನ್ನು ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಿಕ್ಕ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಶೋಕನ ಕಡೆ ಬಂದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯವರು ಪುನಃ ದುಗೆಯೆದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಸುಸೀಮನು ಹೋಗಿ ಸೋತು ಹೋದನು. ಇತ್ತ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು. ಪಾಂಡುನ ಮುಂಚೆ ಸುಸೀಮನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ, ಅಶೋಕನನ್ನು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸು. ಅದರ ಸುಸೀಮನು ಇನ್ನೂ ಹಿಂದಿರುಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಶೋಕನಿಗೆ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ತೋರಿಸಿ "ಈಗ ಅಶೋಕನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆರಿಸು. ಸುಸೀಮನು ಬಂದುಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟೋಣ" ಎಂದರು. ಬಿಂದುಸಾರನು ಬರಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅಶೋಕನು "ನಾನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವುದು ನಿಜವಾದರೆ, ವ್ಯವರ್ತಿಗಳ ನನಗಿ ರಿರೀಟಿವಿಡಲಿ" ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟರು. ಬಿಂದುಸಾರನು ಅದಕಂಡು, ರಕ್ತ ಕಕ್ಕುತ್ತ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನು.

ಅಶೋಕನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾದುದು ಸುಸೀಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಶೋಕನನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಕೋಪದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಓಡಿಬಂದನು. ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾವಲಿತ್ತು. ನಗರದ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮುಂದೆ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮೊದ್ವ ಹಳ್ಳ ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಂಡ ತುಂಬಿ, ಮುಚ್ಚಿದ್ದರು. ಸುಸೀಮನು ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತ, ಬರುವ ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಭಸ್ಮವಾದನು. ಅಶೋಕನು ನಿರಾತಂಕನಾಗಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದನು.

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನಾದುದು

ಬೌದ್ಧನಾಗುವ ಮೊದಲು ಅಶೋಕನನ್ನು ಕೆಂವಾಶೋಕ

ನೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧನಾದಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾಶೋಕನೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧರ ಕತೆಗಳು ಕರೆದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದರೆ, ಬೌದ್ಧನಾಗುವ ಮುಂಚೆ ಆತನು ಅನೇಕ ಹಿಂಸೆ ಹತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧನಾದಮೇಲೆ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾದನೆಂದೂ ಆ ಕತೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಬೌದ್ಧನಾದಮೇಲೆ ಅಶೋಕನು ಅನೇಕ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದುದು ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಕತೆಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅವನು ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಏನೇನೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಆ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚು ಗೆಲುವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬರೆದುವು. ಆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಾಭಿಷೇಕವಾದ ಐದು ವರುಷದಮೇಲೆ ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನಾದನು. ಅದನ್ನು ಅವನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಬೌದ್ಧನಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆತನು ಬೌದ್ಧನಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕತೆಯೂ ಒಂದು.

ಅಶೋಕನು ಒಂದು ಕ್ರೂರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅನೇಕಸಲ ಜನರನ್ನು ತಾನೇ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅದು ಕಂಡು, ಅಂತಹ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ದೊರೆಯು ತಾನೇ ಮಾಡಬಾರದೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಹಿಂಸಕನನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನೊಬ್ಬನು ಪಾಟಲೀಪುರದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಸರು

ಚಂಡಗಿರಿಕ. ಅವನಿಗೆ ಜೀವಿಗಳ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆಯುವುದೇ ಆಟವಾಗಿತ್ತು. ದೊರೆಯು ಹಿಂಸಕನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನೇ ಆರಿಸಿದನು. ಊರ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸೊಗಸಾದ ತೋಟ ಬೆಳೆಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಗಿರಿಕನನ್ನು ನಿಲಿಸಿದನು. ಆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಬಂದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಾಪ್ಪಣ್ಣವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಗಿರಿಕನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಗಿರಿಕನಿಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ದೊರೆಯ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಒಂದುಸಲ ಸಮುದ್ರನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಊರಿಂದ ಊರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಬಂದು, ಅರಿಯದೆ ಗಿರಿಕನ ಮನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರಲೆತ್ತಿಸಿದರೆ, ಗಿರಿಕನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ತನ್ನ ಮರಣಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದು ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಚಂಡಗಿರಿಕನಿಂದ ಒಂದು ವಾರದ ಅವಧಿ ಪಡೆದು, ಸಮುದ್ರನು ಬುದ್ಧಗುರುವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ತಿಮಿತಕ್ಕೆ ತಂದು, ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬುದ್ಧನನ್ನು ನೆನೆದನು. ಹೀಗೆ ಆರು ದಿವಸ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ, ಏಳನೆಯ ದಿವಸ ಸಾಯಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಮನದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಒಲೆ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಧಗ ಧಗನೆ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಲೆಯಮೇಲೆ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುತಕುತನೆ ಕುದಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗಿರಿಕನು ಸಮುದ್ರನನ್ನು ಆ ನೀರಿಗೆ ಎಸೆದನು. ಒಲೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಉರಿ ಹಾಕಿ ನೀರು ಕುದಿಸಿದನು. ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಬಿಸಿ ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶೀತಲ

ನಾದ ಜಲದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆರು ದಿವಸ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ಸಮುದ್ರನ ಮೈ ಮನಸುಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ದ್ದವು. ಅವನು ಮಹಾಪುರುಷನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಬೆಂ-
ಅವನನ್ನು ಸುಡಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ
ವಳ ಕಮಲವು ಹುಟ್ಟಿ. ಅವನನ್ನು ತನ್ನಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂ-
ಟಿತು. ಅದು ಕಂಡು ಗಿರಿಕನಿಗೆ ಬಹು ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಭಯವೂ
ಉಂಟಾಯಿತು. ಬೇಗನೆ ಓಡಿ, ಎಲ್ಲ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನೂ
ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಹಿಂದೆ ಕಾಶ್ಯಪ ಬುದ್ಧನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ
ಹುಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಒಬ್ಬ ಕುರು-
ಬರ ಹುಡುಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ್ದನು. ಆಗ ಒಂದು ದಿನ ಕಾಶ್ಯಪ
ಬುದ್ಧನು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ದೂರವಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಕುರುಬ-
ನನ್ನೂ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದನು. ಹುಡುಗನ ಹತ್ತಿರ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.
ಆದರೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಮನಸ್ಸು ಬಾರದೆ, ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಒಂದುಹಿಡಿ
ಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟನು. ಬುದ್ಧನು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ “ಈ ದಿನ
ಮಾನ ಕೊಟ್ಟವರ ಫಲವಾಗಿ ನೀನು ಮುಂದೆ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದ
ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವೆ. ಅಶೋಕನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬುದ್ಧನ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವೆ” ಎಂದು ಆ ಕುರುಬನನ್ನು ಅನುಗ್ರ-
ಹಿಸಿದನು. ಆದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ ಕುರುಬನು ಈಗ ಅಶೋಕ-
ನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದುದು. ಅವನ ಅಂದಿನ ಪುಣ್ಯ ಪಕ್ಷ-
ನಾಗಿ, ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಕಾಲವೂ ಬಂದಿತ್ತು.

ಗಿರಿಕನು ದೇಶವಿದುಹನ್ನು ಅಶೋಕನು ನಂಬಲಾರದ
ದೋಷವು. ಕ್ಯಾರಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತಾನೇ ಅವನಕ್ಕೆ

ಎಂದನು. ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನಾಗುವ ಕಾಲ ಬಂದಿತೆಂದು ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅವನ ಗಮನವನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಲೋಸುಗ ಸಮುದ್ರನು ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಂಸ ಪಂತೆ ಹಾರಿದನು. ಅವನ ದೇಹದ ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ನೀರೂ ನೆಗೆದು ಧುಮುಕಿತು. ಸಮುದ್ರನ ಉದ್ದೇಶ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಮುದ್ರನ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿ ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ, ಭಕ್ತಿ ಮಟ್ಟಿತು. ಕೈ ಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಅವನ ಕ್ಷಮೆ ಜೇಡಿದನು.

ಸಮುದ್ರನು ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಮನ್ನಿಸಿ, “ಅಶೋಕ ರಾಜ! ನಾನು ಬುದ್ಧದೇವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಸಂನ್ಯಾಸಿ. ಹಿಂದೆ ಕಾಶ್ಯಪ ಬುದ್ಧನು ನೀನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವೆಯೆಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನು. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನು ಕೂಡ, ತಾನು ಸತ್ತ ನೂರು ವರ್ಷದಮೇಲೆ ಅಶೋಕನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳುವನು, ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಆದರೆ ನೀನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂತಹ ನರಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಬಹಳವಾಗಿ ಜೀವಹತ್ಯೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ರಾಜ! ಬುದ್ಧರ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆ. ಕೊಲೆಯ ಕ್ರಿಯೆನ್ನು ತಡೆ. ದಯಾಮೂಲವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕಾಣು. ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸು” ಎಂದನು.

ಹೀಗೆಂದ ಸಮುದ್ರನ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸು ಕಲಕಿಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಎಂದೆಂದೂ ಯಾರಿಗೂ ಹಿಂಸೆ

ಸಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿದನು. ಹಿಂದಿನದಕ್ಕೆ
 ಪರಿತಪಿಸಿ, ಸಮುದ್ರನಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು, ಅರೋಕನು
 ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಂದಿನಿಂದ ಅರೋಕನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಲೆಯು
 ದನರೇ ಸಿಂತುಹೋಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಚಿಂತನೆಯೊಂದೇ
 ಅರಸನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೆ ಚಂಡಾರೋಕನನಿಸಿ
 ಕೊಂಡಿದ್ದವನು ಅಂದಿನಿಂದ ಧರ್ಮಾರೋಕನಾದನು.

ಅರೋಕನು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಯೀಗಂದು ಬಿದ್ದರು ಕೆತ್ತಿ
 ನೋಡುವರು.

ಯುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧ

ಅಶೋಕನು ತಾನು ಬೌದ್ಧನಾದನಷ್ಟೆ. ಬೌದ್ಧನಾದ ಎರಡು ವರ್ಷದಮೇಲೆ ಅವನು ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ನೂಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದುವರೆಗೆ ಅಶೋಕನು ಯುದ್ಧವೆಂಬುದನ್ನೇ ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೊದಲ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಹೇಸಿದನು. ಯುದ್ಧದಿಂದ ಆದ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಬದು ಸಂಕಟಪಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೇ ಅನುತಾಪ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ತಾನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಅಹಿಂಸೆ, ವಯೆ, ಕರುಣೆ, ಪ್ರೇಮ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು. ತಾನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ೩ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನೇ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒತ್ತಿ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು “ಧರ್ಮಶಾಸನ” “ಧರ್ಮಲಿಪಿ” ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಹ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಇತ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅನುರಾಗವನ್ನೂ

ಅತ್ತ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅಶೋಕನು “ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ”, “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ” ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದನು. ಜನರಿಗೆ ನೋಡಲು ಬೇಕಾದವನಾದುದರಿಂದ “ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ” ಯಾದನು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದವನಾದುದರಿಂದ “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ”ನಾದನು. ಒಳಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಅಶೋಕ ಮೌರ್ಯನ ೧೩ನೆಯ ರಾಸನವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

“ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ತನಗೆ ಅಭಿಷೇಕವಾದ ಎಂಟನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಕಿಂಗ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಜಯಿಸಿದನು. ಆಗ ದೇಶಬಿಟ್ಟು ಓಡುಹೋದವರು ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ; ಗಾಯ ಹೊಂದಿದವರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ; ಸತ್ತವರು ಬಹು ಮಂದಿ.

“ಕಕಿಂಗರು ಸ್ವಾಧೀನರಾಗಿ ಈಗ. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯೂ, ಧರ್ಮಕಾಸುತೆಯೂ, ಧರ್ಮಬೋಧೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಇದು ಕಕಿಂಗರನ್ನು ಗೆದ್ದದಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅನುತಾಪದ ಫಲ. ಒಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಾಗ ಅನೇಕರು ನಾಯುವರು, ಅನೇಕರಿಗ ಗಾಯವಾಗುವುದು, ಅನೇಕರು ದೇಶಬಿಟ್ಟು ಓಡುವರು. ಈ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಕಂಡು ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಸಂಕಟವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಗೆದ್ದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮತದವರು ಇರುವರು. ಹಿರಿಯರಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ. ತಂಗೆ ಪಾಯಿಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿ, ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿರುವವರು ಅನೇಕರುಂಟು. ಸ್ನೇಹಿತರು, ಪರಿಚಿತರು, ಜೊತೆಗಾರರು, ಗುಲಾಮರು, ಸೇವಕರು ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿ ದಯೆಯುಳ್ಳ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಭಿಕ್ಷುಗಳೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರು.

ಸರು. ಅಂತಹವರಿಗೆ ನೋವಾದರೆ, ಅವರ ಕೊಲೆಯಾದರೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ ಜನ ವಿಯೋಗವುಂಟಾದರೆ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸುಕಟವಾಗುವುದು. ಆಗ ಕಳಿಂಗದಲ್ಲಿ ಹತರಾದವರ, ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟವರ, ದೇಶಾಂತರಗತರಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು, ಸಾವಿರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪಾಲು ಈಗ ಆದರೂ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಬಹು ಸುಕಟವಾಗುವುದು.

“ಯಾರು ಏನೇ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಲಿ, ಕ್ಷಮಿಸಲಾಗುವುದನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನ ಮತ. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಾಡಿನ ನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯು ಸಂತೈಸಿ ಧರ್ಮದ ದಾರಿಗೆ ತರುವನು. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವ ಜೀವಿಗೂ ಬಾಧೆಯಾಗದೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಮನಶ್ಚಾಂತಿ ಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಂಬುದೇ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನ ಆಸೆ.

“ಧರ್ಮ ವಿಜಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಜಯ. ಇದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆರುನೂರು ಯೋಜನ ದೂರದ ಪ್ರಾಂತ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ ಯವನ ಪ್ರಭು ಅಂಟಿಯೋಕನ ರಾಜ್ಯ, ಅಂಟಿಯೋಕನ ಆಚೆಯ ತುರಮಾಯ, ಅಂತಿಕಿನಿ, ಮಕ ಮತ್ತು ಅಲಿಕ ಸುಂದರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ರಾಜರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವಿಜಯವನ್ನು ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವನು. ವಕ್ಷೇಣದ ಚೋಳ ಪಾಂಡ್ಯ ಸಿಂಹಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊರೆಯ ರಾಜ್ಯದ ಯವನ, ಕಾಂಭೋಜ, ನಾಭಕ, ನಭಿತಿ, ಭೋಜ, ಪೈಟೇನಿಕ, ಪುಳಿಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊರೆಯ ಧರ್ಮಾನುಶಾಸನೆಯು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೊರೆಯ ದೂತರು ಹೋಗದ ರಾಜ್ಯದವರು ಕೂಡ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನ

ಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಧರ್ಮವಿಧಾನ, ಧರ್ಮಾನುಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಾವಾಗಿಯೇ ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವರು. ಇವರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಬರುವ ಜಯವು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದು. ಈ ಧರ್ಮವಿಜಯದಿಂದ ಬರುವ ಪ್ರೀತಿಯು ಅಗಾಧವಾದುದು.

“ಹೊಸ ವಿಜಯವನ್ನು ವಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಬಾರದು. ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಜಯವಾದರೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಬಹುವಾಗಿ ದಂಡಿಸಬಾರದು. ಧರ್ಮವಿಜಯವೇ ಮಹಾವಿಜಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದು ಸನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಈ ಧರ್ಮಲಿಪಿಯನ್ನು ಬರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಹಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಪರಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಡುವುದೇ ಅವರ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿ! ಅದೇ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು.”

ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಬೋಧೆ

ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅನುತಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟನು. ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಬುದ್ಧದೇವನ ದಯಾ ಮೂಲವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದನು. ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಾನು ಆಚರಿಸಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಆಚರಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರೂಪನಾಥ ಶಾಸನವೆಂದು ಹೆಸರು.

“ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು. ನಾನು

ಶಾಕ್ಯನಾಗಿ ಎರಡೂವರೆ ವರುಷದ ಮೇಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಒಂದು ವರುಷದ ಮೇಲಾಯಿತು. ಈಗ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆದಿರುವೆನು. ಹೀಗಾಗಿ ಹಿಂದೆ ದೇವತೆಗಳ ಸಂಗವಿಲ್ಲದ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದ ಜನರು ಈಗ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿರುವರು. ಇದು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ತೋರಿಸಿರುವ ಪರಾಕ್ರಮದ ಫಲ. ಇದು ಮೊಡ್ಡವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅಲ್ಪನೂ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಡೆದರೆ, ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದರಿಂದ, ಅಲ್ಪರೂ ಅಧಿಕರೂ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಲೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವೆನು.

“ನನ್ನ ನೆರೆಯವರು ಕೂಡ ಈ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಪರಾಕ್ರಮವು ಬಹುಕಾಲ ನಡೆಯಲಿ. ಈ ಪರಾಕ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಬಹುವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಈಗಿನದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದೂವರೆಯಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುವುದು.

“ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಪರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆ ಬರಿಸಬೇಕು. ಪರ್ವತಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಡೆ ಕಲ್ಲುಕಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ಬರಿಸಬೇಕು. ಈ ಶಾಸನದ ನುಡಿಬರಹ ನಡೆಸಲು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕು.”

ಹೀಗೆ ತಾನು ಧರ್ಮದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು, ತನ್ನ ಎಂಟನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ

ಅಶೋಕನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ:

“ಹಿಂದೆ ಮೊರೆಗಳು ವಿಹಾರಯಾತ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬೇಟೆಯೇ ಮುಂತಾದ ವಿನೋದಗಳು ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು, ತಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಜೋಭಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮಯಾತ್ರೆಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದನು. ಬಹುವಾಗಿ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಸಾಕಿನ ಜನರನ್ನು ಕಂಡು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಧರ್ಮವನ್ನು ತಾನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದನು. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭು ಪಿಗೆ ಈ ಪೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ್ಯದಿಂದ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗುವುದು.”

ಆದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜನರ ಹಿತಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮಲಿಪಿಯನ್ನು ಬರೆಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಭಬ್ರು ಶಿಲಾರಾಸನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ರಾಸನವು ಅಶೋಕನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದುದು. “ಆರ್ಯ ಬುದ್ಧನು ಹೇಳಿರುವುದೆಲ್ಲ ಸುಭಾಷಿತವು. ಆದರೆ, ಸದ್ಧರ್ಮವು ಚಿರವಾಗಿರಲಿ ಎಂದು ಆ ಬುದ್ಧ ವಚನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೆಲವನ್ನು ಅರಿಸಿರುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ದಾನ, ಅಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೋರಿಸುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಅರಿಸಿದನು. ಅರಿಸಿ, “ಭಿಕ್ಷುಗಳೇ ಭಿಕ್ಷುಗೃಹ್ಯರೂ ಈ ವಚನಗಳನ್ನು ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿ ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು. ಗಂಡಸರು ಹೆಂಗಸರೆನ್ನದೆ ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ

“ದೇ ರೀತಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಕೋರಿದನು.

ಕಳಿಂಗ ಶಾಸನಗಳು

ಹೀಗಿರಲು, ಕಳಿಂಗವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಮೂರು ವರ್ಷವಾ-
ಗುತ್ತ ಬಂತು. ಆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಶೋಕನು.
ತಾನು ಗೆದ್ದ ಕಳಿಂಗದವರನ್ನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಪಾ-
ಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರ ಭಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ, ಅವರ ಏಳು-
ಗೆಗಾಗಿ ಬಹಳ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಆ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು
ಕುರಿತು ಎರಡು ಶಾಸನ ಬರೆಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಳಿಂಗರಾಜ್ಯದ
ಛಲನ ಧೌಲ, ಜಾಗಡ ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲಿಸಿದನು. ಆ ಶಾಸ-
ನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅರಸನ ಅಭಯವು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿತ್ತು.
ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲುಪಚಾರಣೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಿತರಾಗಿದ್ದ
‘ನಗರ ವ್ಯಾವಹಾರಕ ಮಹಾಮಾತ್ರ’ರಿಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕರ್ತ-
ವ್ಯವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಧೌಲಿಯ ಶಾಸನದ ಸಾರವಿದು:

“ದೇವಾಸಾಂಪ್ರಿಯನ ಮಾತಿನಂತೆ ತೋಸಲಿಯ ನಗರ
ವ್ಯಾವಹಾರಕ ಮಹಾಮಾತ್ರರಿಗೆ ಒೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕು.

“ನನಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ಕಂಡುದನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ನಡೆಸಲು
ನಾನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಆ ಪ್ರಯತ್ನವು
ನಫಲವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ನನಗೆ ನನ್ನ ಅನುಶಾಸನೆಯನ್ನು ತಿಳಿ-
ಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರೊಡನೆ
ಇದ್ದು ಅವರ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲವರು ನೀವು.
ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು. ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಹ

ಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಕೋರುವಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಕೋರುವೆನು.

“ಇದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜನರು ತಿಳಿಯುವರೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಅವನು ಕೂಡ ಕೊಂಚವಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯನು.

“ನೀವು ಸುಖವಾಗಿದ್ದರೂ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಾಗ ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಂಧನವಾಗುವುದು, ಕೆಲವರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆಗಳಾಗುವಾಗ ಅನ್ಯಾಯವಾಗದಂತೆ ಸಮವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ನೀವು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು, ಕೋಪ, ನಿಷ್ಕೃತೆ, ಆಶ್ರಯ, ಅನಭ್ಯಾಸ, ಸೋಮಾರಿತನ, ಅಲಸಿಕೆಗಳು ಇಲ್ಲದವನು ಮಾತ್ರ ಸಮವಾಗಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಆದರಿಂದ ಇವು ಯಾವುದೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಏಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕಾದರೂ ಕೋಪವಿರಬಾರದು. ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವಸರವಿರಬಾರದು. ನೀತಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೋಮಾರಿಯಾದವನಿಗೆ ಮೇಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು.

“ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದವನು ‘ದೊರೆಯ ಯಥವನ್ನು ತೀರಿಸಿ. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಯಸ ಅನುಶಾಸನೆಯು ಹೀಗಿದೆ’ ಎಂದು ನಮಗೆ ದೇಶಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಬಹು ಪುಣ್ಯವುಂಟು. ಆಚರಿಸದಿರುವುದು ಮಹಾ ಪಾಪ. ಹೀಗೆ ಆಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ರಾಜಸ ಅನುಗ್ರಹವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಕಂಠೋಷವಾದೀತು ? ಆದರೆ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಸಿದರೆ.

ನಿಮಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಗುವುದು. ನೀವು ನನ್ನ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸು-
ನಿರಿ.....

“ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕುರಿತು ಯಾರಿಗಾದರೂ ತೊಂದರೆ
ಯಾಗಲಿ ಸಂಕಟವಾಗಲಿ ಆಗದಂತೆ ನಗರ ವ್ಯಾಪಾರಕ
ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಎಲ್ಲ ಸಮಯಗಳಲ್ಲೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
ಜನರು ನನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲ
ವೋ ಎಂದು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುವೂ ಅಕ್ರೂರನೂ ಆದ
ವನನ್ನು ಐದೈದು ವರುಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸು-
ವೆನು. ಉಜ್ಜಯಿನಿಯಿಂದ ಸನ್ನ ಕುಮಾರರು ಕೂಡ ಇದೇ
ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನನ್ನು ಇದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರು ವರುಷಗಳಿ-
ಗೊಮ್ಮೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು. ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಿಂದಲೂ ಹೀಗೆಯೆ.
ಹೀಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು
ಮರೆಯದೆ, ನಗರ ವ್ಯಾಪಾರಕರು ರಾಜಶಾಸನವನ್ನು ಹೇಗೆ
ಪಾಲಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರತಕ್ಕದ್ದು.”

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧೌಲಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದ
ನ್ನೆಲ್ಲ ಜೊಗಡದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶಾಸ-
ನವು ಸಮಾಪಾ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಮಾತ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆ-
ದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಧೌಲಿಯ ಶಾಸನಕ್ಕಿಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗ-
ಳಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

“ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸನ್ನ ಮಕ್ಕಳು. ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ಇಹಪರ ಸುಖಗಳನ್ನು ಕೋರುವಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೋರು-
ವೆನು.

“ನಾನು ಜಯಿಸಿರುವ ಸನ್ನ ಪ್ರಾಂತವಾಸಿಗಳು ‘ದೊರೆಯು

ಸಮ್ಮನ್ನು ಏನು ಮಾಡಬಯಸುವನು ?” ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಸನ್ನ ಪ್ರಾಂತವಾಸಿಗಳು ಸಸಗ ಹೆದರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಸನ್ನಿಂದ ಸುಖವಲ್ಲದೆ ದುಃಖವಲ್ಲ. ರಾಜನು ಕ್ಷಮಿಸತಕ್ಕ ವಸ್ತು ಕ್ಷಮಿಸುವನು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಬೇಕು. ಅವರು ಇಹವರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಡೆಯಲೆಂಬುದೇ ರಾಜನ ಆಸೆ.....

“ಮಹಾಮಾತ್ರರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ ದೊರೆಯು ನಿಮಗ ತಂದೆಯಂತಿರುವನು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ತನ್ನಂ ತೆಯೇ ಪ್ರೀತಿಸುವನು ನೀವು ದೊರೆಗೆ ಸ್ತುತ ಮಕ್ಕಳಂತೆ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ವಾಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು.”

ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳು

ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಎರಡು ಕೆಂಗ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದ ಮುಂದಿನ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅರೋಕನು ತನ್ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದನು. ಕೆಂಗ ಯುದ್ಧದ ನಂತರಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಆ ಶಾಸನಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ತನು ಬರೆಸಿದ ಧರ್ಮಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅರೋಕನು ತನ್ನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

“ಈ ಧರ್ಮಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಸುಮಾರಾಗಿವೆ. ಕಲವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ಬರೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಬರೆಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಾನು ಜಯಿಸಿರುವ ರಾಜ್ಯವು ಬಲು ದೊಡ್ಡದು. ಈಗಾಗಲೇ ಬಹು

ವಾಗಿ ಬರೆಸಿರುವೆನು. ಇನ್ನೂ ಬರೆಯಿಸುವೆನು. ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಬಹು ಮಧುರವಾಗಿವೆ. ಜನರು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ”.

ಅಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಶಾಸನ ಬರೆಸಿದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು, ‘ಪ್ರಜೆಗಳು ಈ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲೆಂದು, ಅದಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತರದಿರಲೆಂದು ಇದನ್ನು ಬರೆಸಲಾಗಿದೆ”, “ಈ ಶಾಸನವು ಚಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲೆಂದು, ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಇದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಈ ಧರ್ಮಲಿಪಿಯು ಬರೆಸಲಾಯಿತು”, “ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಸರ್ವಜನ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯಲೆಂದು ಈ ಧರ್ಮಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಸಿರುವೆನು” ಎಂದು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವನು.

ಇನ್ನು, ಆತನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖಹಿತಗಳಿಗಾಗಿ ಏನೇನು ನಡೆಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯೋಣ. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದು ಆತನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ. ಆ ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

“ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು. ಯಜ್ಞ ಮಾಡಕೂಡದು. ಯಾವ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಕೂಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಹ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ಅನೇಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯು ಸಾಧುವೆಂದ. ಎಣಿಸುವ ಕೆಲವು ಉತ್ಸವಗಳೂ ಉಂಟು.

“ಹಿಂದೆ, ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯು ಅಡುಗೆ

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜಂತುಗಳನ್ನು ಅಡುಗೆಗಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ, ಈ ಧರ್ಮಾಲಿಪಿಯನ್ನು ಬರೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಎರಡು ನವಿಲು ಒಂದು ಜಿಂಕೆ ಮಾತ್ರ ಹತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಮೂರನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ.”

ಹೀಗೆ ಸರ್ವಜೀವಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರುಣೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

“ವೇವಾಸಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವಿನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ, ಚೋಳ ಸಾಂಧ್ಯ ಸತ್ಯಪುತ್ರ ಕೇರಳಪುತ್ರ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ. ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿಯಲ್ಲಿ, ಯವನ ದೇಶಾಧಿಪನಾದ ಅಂತಿಯಕನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಅಂತಿಯಕನ ಸಾಮಂತರಾದ ಇತರ ರಾಜರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ—ಈ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ತೆರನಾದ ಚಿಕ್ಕತ್ನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿಯು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವನು. ಒಂದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಒಂದು ಮೃಗಗಳಿಗೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಮೃಗಗಳಿಗೂ ಉಪಯೋಗಕರವಾದ ಔಷಧಿಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ನಾಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಗಿಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳೂ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಕಡೆ ಅವುಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಲಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಮೃಗಗಳಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಲೆಂದು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ನೆಡಿಸಿ ಬಾವುಗಳನ್ನು ತೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ.”

ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮುಂದಿನ ವಿಷಯವೆಂದರೆ—ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಪ್ರೇಮ, ಆತನ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ. ಆತನು ತನ್ನ ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ‘ಧರ್ಮಾಲಿಪಿ’, ‘ಧರ್ಮಶಾಸನ’ ಎಂದು ಕರೆದಿ

ಮನವನ್ನೇ. ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು? ಅಶೋಕನು ಯಾವುದನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ಕರೆದನು? ಅದನ್ನು ಅವನೇ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

“ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆಯು ಸಾಧು. ಮಿತ್ರರು, ಪರಿಚಯಸ್ಥರು, ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ತೋರುವುದು ಸಾಧು. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಮಾಡದಿರುವುದು ಸಾಧು. ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಯವು ಸಾಧು. ಒಂದುವಾಗಿ ಗಳಿಸದಿರುವುದು ಸಾಧು. ಇದು ಧರ್ಮ.”.....

“ಗುಲಾಮರನ್ನೂ ಸೇವಕರನ್ನೂ ದಯೆಯಿಂದ ಕಂಡು, ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆಮಾಡಿ, ಸ್ನೇಹಿತರು ಪರಿಚಿತರು ಜ್ಞಾತಗಳು ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ದ್ರವಿಡ ಜೀವನವನ್ನೂ ಪಾಪನವೆಂದು ಎಣಿಸಿ ಕೊಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಧರ್ಮ.”..... “ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಜೀವಗೌರವವನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಆಡಬೇಕು. ಶಿಷ್ಯನು ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಬೇಕು. ಈ ಧರ್ಮಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು.”

ಈ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನೂ ಮರಾಠರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೂ ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

“ಮಾರುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಮಾರಾಟದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಶಿಲವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಈ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನೂ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ತರದಿರುವುದರಿಂದ ಕೂಡ ಬಹು ಮೇಲಾ

ಗುವುದು.”.....“ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೇ ಕಷ್ಟನಾಥನಾದುದನ್ನು ನಾಥಿಸುವನು. ಈಗ ನಾನು ಅನೇಕ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ ಇದೇ ದಾರಿ ಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಅವರು ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವರಾಗುವರು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಕೂಡ ಊನ ತಂದವನು ಪಾಪಮಾಡಿದವನು. ಸಾಪಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ.”....“ರೋಗ ಬಂದಾಗ, ಕುಮಾರ ಕುಮಾರಿಯರ ಎವಾಹನಾದಾಗ, ಮಕ್ಕಳಾದಾಗ, ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವಾಗ, ಇನ್ನೂ ಇತರ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಅನೇಕ ತರದ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ಆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಂದಿರೂ ಹೆಂಡಿರೂ ಕ್ಷುದ್ರನಾದ ನಿರರ್ಥಕನಾದ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮಾಡಬೇಕಾದವೇ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಮಂಗಳಗಳು ಅಲ್ಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಧರ್ಮ ಮಂಗಳವು ಮಾತ್ರ ಮಹಾ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ದಾಸರನ್ನೂ ಭೈತ್ಯರನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಂಡು, ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತದೋರಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಟ್ಟು, ಪ್ರಾಪ್ತನ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದು—ಇವೇ ಧರ್ಮ ಮಂಗಳಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳ ಮಂಗಳಗಳು ಸಂರಂಭ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಕೋರಿದ ಫಲಗಳು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಬಹುದು. ಸಿದ್ಧಿಯಾಗದಿರಬಹುದು. ಆ ಫಲಗಳು ಇಹಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿವು. ಆದರೆ ಧರ್ಮಮಂಗಳವು ಹಾಗಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಇದಲೋಕದಲ್ಲಿ ಫಲ ಸಿಗದೆ ಹೋದರೂ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಫಲ ಸಿಗುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದಲೋಕದಲ್ಲಿ

ಫಲ ದೊರೆತರೆ, ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಫಲ ದೊರೆತಂತೆ ಗುವುದು. ದಾನವು ಸಾಧುವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮ ಸಾನದಂತಹ ದಾನವಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾನುಗ್ರಹದಂತಹ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಸ್ನೇಹಿತರು, ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಬಾಂಧವರು ಮೊದಲಾದವರು 'ಇದು ಸಾಧು. ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು' ಎಂದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗಸಿದ್ಧಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕರ್ತವ್ಯ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ"..... "ಧರ್ಮದಾನಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಗಳುವುದಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಮನಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ 'ಇದು ಸಾಧು. ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ. ಈ ಧರ್ಮದಾನದಿಂದ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಪುಣ್ಯವೂ ಸಿಕ್ಕುವುದು."

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಧರ್ಮವು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಸಾರವಾದರೂ, ಅದೇ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಸಾರ. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬೌದ್ಧರನ್ನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ದಾಸ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಜೀವಕರೆಂಬ ಬೇರೆ ಮತಸ್ಥರಿಗೆ ಮಳೆಗಾಲದ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗುಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದಾನಕೊಟ್ಟನು. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯಾಂತವುಂಟೆಂಬುದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮತಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ನಡೆವರೆ ಸರ್ವರಿಗೂ

ಶ್ರೇಮವೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಮನಗಂಡಿದ್ದನು. ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಿಂಬ ಆಶಯದಿಂದ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಸಿ ವನು:

“ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ದಾನ ಎಂದಲೂ ವಿವಿಧವಾದ ಪೂಜೆಗಳಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಷಂಡರನ್ನೂ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನೂ, ಗೃಹಸ್ಥರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದರೆ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಈ ದಾನ ಪೂಜೆಗಳಿಂದ ಅಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಸರ್ವ ಪಾಷಂಡರ ಧರ್ಮಸಾರವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವನ ಬಯಕೆ. ಈ ಧರ್ಮಸಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ಶಾಚೋಗುಪ್ತಿ. ಎಂದರೆ ಅಲ್ಪಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮತವನ್ನು ಹಳಿದು ತನ್ನ ಮತವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಕ್ಕದಲ್ಲ. ನಾಕಾದಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಹಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಮತವೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು, ಪರಮತಕ್ಕೂ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲದೆ ಹಳಿದರೆ ತನ್ನ ಮತವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದು, ಪರಮತಕ್ಕೆ ಅಪಕಾರವಾಗುವುದು. ಯಾವನು ತನ್ನ ಮತದ ಮೇಲಿನ ವಿಶೇಷವಾದ ತಿಳಿಮಾನದಿಂದ, ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ, ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಹೇಗೂ ಬೇರೆ ಮತಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಮತಕ್ಕೇ ದೊಡ್ಡ ಕೇಡು ಮಾಡುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದೇ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನ ಇಚ್ಛೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಮತವು

“ಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವುದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವೂ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಗುವುದು”.

ಹೀಗೆ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆಸಿದನು. ಬಂಡೆಗಳು ಇಲ್ಲದ ಕಡೆ ಕಲ್ಲು ಕಂಭಗಳನ್ನು ಕಡೆದು ತರಿಸಿ. ಅವುಗಳಮೇಲೆ ಬರೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಷ್ಟರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಶಾಸನೆಯನ್ನು ನನಗಿಗೇ ತಾವೇ ಹೋಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ನಡೆಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಮಹಾಮಾತ್ರರು, ರಾಜುಕರು, ಪುರುಷರು, ಯುಕ್ತರು, ಪ್ರಾವೇಶಿಕರು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಅವರವರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದನು.

“ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಅಭಿಷೇಕವಾದ ಹದಿನೂರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಏರ್ಪಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಬೆಳೆಸಲು ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಏರ್ಪಟ್ಟರು. ಯುವನ ಕಾಂಭೋಜ ಗಾಂಧಾರ ದೇಶಸ್ಥರು, ಶಾಸ್ತ್ರೀಕ ವೈಟೀನಿಕರು, ಪತ್ತಿಮ ಪ್ರಾಂತವಾಸಿಗಳು ಯಾರಲ್ಲೂ ಸೂದರೂ ಧರ್ಮನಿರತರು ಇದ್ದರೆ ಅವರ ಹಿತಸುಖಗಳನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸೇವಕರು, ಕ್ರಿಭುಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ವೃದ್ಧರು, ಅಶಕ್ತರು, ಅನಾಥರು ಸೂರಾದರೂ ಆಗಲಿ. ಆ ಧರ್ಮನಿರತರ ಹಿತಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ,

ಅವರ ಸಂಸಾರದ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ನಿಯಮಿತರಾಗಿರುವರು. ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಕಾರಾಗೃಹ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವಾದ ತಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿ, ಇತರ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚು ಸಂಸಾರವಿರುವವನು ಮುದುಕನಾದರೆ ಅಥವಾ ತೊಂದರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸರವಾಗಲು ಅವರು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಇರುವ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ ಮರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರ ಬಂಧುಗಳ ಅಂತಃಪುರಗಳ ಮೇಲೂ ಏರ್ಪಾಡುಗಾಗಿರಲು ಅವರು ನಿಯಮಿತರಾಗಿರುವರು. ಧರ್ಮ ಮುಕ್ತರು, ಧರ್ಮಸ್ಥಿತರು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಅವರೊಡನೆ ಕಲಿತು ನಡೆಯಬೇಕು”.....

‘ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು, ಗೃಹಸ್ಥರು, ಪಾಂಡುರರನ್ನೆದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಅನೇಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಕೆಲವು ಮಹಾಮಾತ್ರರು ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೊಡನೆ, ಕೆಲವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ, ಕೆಲವರು ಆಜೀವಕರೊಡನೆ, ನಿಗ್ರಂಥರೊಡನೆ ಕೆಲವರು, ಪಾನಾಪಾಷಂಡರೊಡನೆ ಕೆಲವರು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ತಿಚ್ಛಿಮಾಡಿರುವೆನು. ಈ ರೀತಿ ಏವಿಧ ಸಂಘಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ವಿವಿಧ ಮಹಾಮಾತ್ರರನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿರುವೆನು. ಅವರೂ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರೂ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ರಾಣಿಯರ ದಾನಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವರು. ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾದ ಜನರಿದ್ದರೆ, ಅವರನ್ನು ಅವರು ನನ್ನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವರು. ಅವರಿಗೆ

ಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಹು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು”.

“ನನ್ನ ರಾಜಕರು ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ, ಭಯ ಭೀತಿಯಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಚ್ಚಾತೃರು. ಜನಪದದ ಹಿತಸುಖಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸುವ ದಂಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜಕರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅವರು ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವರು. ಜನಪದದ ಜನರು ಇದ ವರಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಭ ಹೊಂದುವಂತೆ ಧರ್ಮಯುತರಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿಸುವರು. ನನ್ನ ಸೇವಕರು ರಾಜಕರು ಹಾತೊರೆ ಯುತ್ತಿರುವರು. ಪುರುಷರೆಂಬ ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ಅವರು ಸೇವಿಸುವರು. ರಾಜಕರು ತಾವೂ ನನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವರು.

“ನಮರ್ಥಕಾರ ದಾದಿಗೆ ಮಗುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ‘ಈ ನಮರ್ಥಕಾರ ದಾದಿ ಮಗುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಾಳಿಸುವಳು’ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಚಿತ್ತರಾಗುವಂತೆ, ಜನಪದದ ಹಿತಸುಖವನ್ನು ರಾಜಕರ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಮಾಧಾನದಿಂದಿರುವೆನು. ಅವರು ಭಯ ಭೀತಿ ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ವಾರ್ಥವಿಲ್ಲದೆ, ಶಾಂತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಚ್ಚಾತೃ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನಿಸುವ ದಂಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ರಾಜಕರಿಗೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು.”

“ಪುರುಷರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೂಡ—ಅವರು ಉತ್ತಮರಾಗಲಿ, ಮಧ್ಯಮರಾಗಲಿ, ನಾಮಾಸ್ಯರಾಗಲಿ—ಧರ್ಮವನ್ನು ತಾವು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ, ಅದನ್ನು ಜನರಿಗೆ ವಿಧಿಸುತ್ತ, ಚವರಾಲಿ

ದವರನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲಿಸಲು ಶಕ್ತರಾಗಿರುವರು. ನನ್ನ ಅಂತ ಮಹಾಮಾತ್ರರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿ, ಧರ್ಮದಂತೆ ವಿಧಿಸಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ಸುಖಪಡಿಸಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲೆಂದೇ ನಾನು ಅವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿರುವೆನು.”

“ಯುಕ್ತರು, ರಾಜುಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕರು ಐದು ವರುಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕಡೆಗೂ ಹೋಗಿ, ತಮ್ಮ ಇತರ ಕೆಲಸಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಅಕ್ಷರ ಕೂಡ ತಪ್ಪದಂತೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಹಾಮಾತ್ರರ ವರಷ ಮತ್ತು ಯುಕ್ತರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು.”

“ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲೆಂದೇ ನಾನು ಧರ್ಮ ಮಹಾಮಾತ್ರರನ್ನೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮಹಾಮಾತ್ರರನ್ನೂ, ವ್ರಜ ಭೂಮಿಕರೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿರುವೆನು.”

ಈ ರೀತಿ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಸುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಅಶೋಕನು ಬದಲಾಯಿಸಿದನು. ಆ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

“ಹಿಂದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಬಂದು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವುದಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವೆನು. ನಾನು ಊಟಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ, ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರಲಿ, ಶಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿರಲಿ, ಕರುಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿರಲಿ,

ಶಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿರಲಿ, ವಿಹಾರ ವನದಲ್ಲಿರಲಿ, ಕಾಲದೇಶಗಳು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಜನಪದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿ ಸೇದಕರೆಂಬ ನನ್ನ ದೂತರು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಒಂದು ದಾನವಾಗಬೇಕೆಂದು. ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ಅವಸರದ ಕೆಲಸವಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಂದಾದರೂ ಬಾಯಿಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆನೆನ್ನಿ ; ಆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಮಹಾಮಾತ್ರರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾದವಾಗಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲಿ ಜರುಗಿದರೆ, ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಗಣಿಸದೆ ನನಗವನ್ನು ಆ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೇ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಇದು ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ಸಡುವ ಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ, ನನ್ನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೇ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ.”

ತಾನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸಗಳು ಸಾಲದೆಂದು ಅಶೋಕನೇನೋ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದುದು ಅವನ ತೀವ್ರವಾದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಅವನ ನಮ್ರತೆಯನ್ನೂ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವರೂ. ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮಪರಾಯಣರಾಗಲೆಂದು ನಡೆಸಿದ ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇನೂ ಸ್ವಲ್ಪವಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಣೆಯ ಅಸೆಯು ಬಹುವಾಗಿತ್ತಾಗಿ, ಅದುವರೆಗಿನ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಬಂದ ಫಲವು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅವನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಾಸನಗಳ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ. ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿದ್ದ ತೀವ್ರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಳೆಯಬಹುದು.

“ಸರ್ವಶೋಕ ಏತವೇ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ

ಭಾವನೆ. ಅವರ ಸಾಧನೆಗೆ ಮೂಲವೆಂದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣ. ಸರ್ವಲೋಕ ಹಿತವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ವಕ್ರಾಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜನರಿಗೆ ನಾನು ತಿರಿಸಬೇಕಾದ ಋಣವು ಹರಿದು, ಜೀವಕೋಟಿಯೆಲ್ಲವೂ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಲೆಂದೇ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಗಣಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ವೀರ್ಯಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಇದರ ಸಾಧನೆಯು ಕಷ್ಟ.”

“ಜನರು ವರ್ತಮಾನ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದ ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿ ಧರ್ಮವಂತರಾಗಲಿ ಎಂಬ ಕೋರಿಕೆಯಿಂದ ಬರುವ ಕೀರ್ತಿ ಯಶಸ್ಸುಗಳೇ ಮೇಲು; ಮಿಕ್ಕ ಕೀರ್ತಿ ಮುದ್ದುಗಳು ಅಷ್ಟು ಲಾಭವಾಯಕವಲ್ಲ—ಎಂದು ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನು ತಿಳಿದಿರುವನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮದಾನದಿಂದ ಬರುವ ಕೀರ್ತಿ ಯಶಸ್ಸುಗಳನ್ನು ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯನು ಕೋರುವುದು. ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಭಯರಹಿತರಾಗಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಲೆಂದೇ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯವರ್ತಿಯು ಇಷ್ಟು ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ಜನರು ಯಾವ ಭಯದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕು? ಅಪುಣ್ಯ, ಎಂದರೆ ಪಾಪವೇ ಆ ಭಯವೆಂಬುದು. ಆ ಭಯವನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾದರೆ, ಬಡವನಾಗಲಿ ಇಶ್ವರ್ಯವಂತನಾಗಲಿ, ಮೀರಿದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಡೆದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಭಯವನ್ನು ದಾಟಲು ಕಷ್ಟ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರಲ್ಲಿ, ಇಶ್ವರ್ಯವಂತನಿಗೆ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಷ್ಟ.”

ಅರೋಕನ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಸಫಲವಾದವು.

ವನ್ನು ಸಾರಲು ಆತನ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನ ವಾಣಿಯೇ ಸಾಕು.

“ಪ್ರಾಣಿವಧೆ, ಜೀವಹಿಂಸೆ, ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗೌರವ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರಮಣರಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮುಂತಾದುವು ಬದುಕಾಳಿ ಎಂದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಈಗ. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮುಂದೆ ಭೇದೀಭೂಷಕ್ಕೆ ಬದುಲು ಧರ್ಮಭೂಷವು ಕೇಳಿ ಸುತ್ತಿದೆ. ಅನೇಕ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ದೀಪಾರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಜನರು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಮರ್ಪಕತೆಯಿಂದ ಜೀವಹಿಂಸೆಯೂ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯೂ ಸಂತಿದೆ. ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭಕ್ಷ್ಯಗಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆ. ವೃದ್ಧರಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ಈ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವನು”.

ಇದು ಇಷ್ಟನ್ನೂ ಅಶೋಕನು ಸಾಧಿಸಿದುದು, ಕಳೆಂಗ ಯುದ್ಧವಾದ ಮೇಲಿನ ನಾಲ್ಕೈದು ವರುಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲ. ಅಭಿಷೇಕವಾದ ನಂತರ ಎಂಟು ವರ್ಷಕಾಲ ಏನೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಇದುವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಆತನ ಧರ್ಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಧರ್ಮಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೂ ಬದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಕ್ಷಿ ಜೀವಾಂಗಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ

ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ

ಹಿಂದೆ ಬುದ್ಧದೇವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ, ಅವನ ವೇಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಸುಟ್ಟು ಉಳಿದ ಬೂದಿ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಎಂಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತದ ನಾಯಕರು ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಆ ಬೂದಿ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಭರಣಿಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಹೀಗೆ ಅವರವರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅವರವರು ಒಂದೊಂದು ಸಮಾಧಿ ಕಟ್ಟಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನ ಮೂಳೆ ಬೂದಿಗಳು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು “ಸ್ತೂಪ”ಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಶೋಕನು ರಾಜನಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಅದುವರೆಗು ಅನೇಕ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ತಾನು ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದರೆ, ಅವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಡಲು ಬುದ್ಧನ ಮೂಳೆ ಬೂದಿಗಳು ಬೇಕಷ್ಟೆ. ಹಿಂದಿನ ಎಂಟು ಸ್ತೂಪಗಳ ಒಳಗಿರುವುದನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳಿಗೂ ಹಂಚಿಬಿಡುವುದೆಂದು ಬಗೆದು. ಅಶೋಕನು ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಸ್ತೂಪವೊಂದರ ಬಳಿ ಬಂದು ಅದನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಮೂಳೆ ಬೂದಿಗಳನ್ನು

తేగిదుకొండను. ఓరిగి ఁళు స్తూపగళన్న ముగిసి, ఎంటి నేయ స్తూపపిద్ద రామగ్రామక్కే బంచను.

రామగ్రామద స్తూపవన్న ఒందు మహాసర్పవు కానాడుత్తిత్తు. అత్యోకను ఆ సూప్తవన్న ఒడేయువు దక్కే బందుదు కండు. రామ గ్రామద సర్పవు బ్రాహ్మణ వేషదల్లి బంటు. ఒందు “రాజ! నిను ధర్మచారి. దయేయిట్టు నన్న మనేగి బరబేకు” ఎందితు. అదు అల్లియ సర్రోవరద నాగరాజనేంబుదన్న అత్యోకను తిళిదు, అదర అరమనేగి హోదను. అల్లి ఆ సర్పవు “రాజ! నన్న కేట్ట కర్మద ఫలవాగి నాను హావారిం వేను. బుద్ధన స్తూపవన్న ఆరాధిసి పుణ్య గళిసబేకేఁ దిద్దేనే. ఈగ నన్నల్లిరువ పూజా వ్రవ్యగళిగింత హేచ్చి నవు నిన్నల్లిద్దరే నిను ఈ స్తూపవన్న ఒడేయబుదు” ఎందితు. అత్యోకనిగి అంతహ పూజా సామగ్రిగళు తన్నల్లి ఇల్లవేందు తిళియితు. ఆ స్తూపవన్న ముట్ట దేయే హిందిరుగిదను.

మిక్కి ఁళు స్తూపగళ ఒళగిన మూళే బూదిగళ స్నే హంతి, అళ,౦౦౦ స్తూపగళన్న కట్టబేకేందాయుతు. ఆదరే అళ,౦౦౦ స్తూపగళన్నొ ఏక కాలదల్లి స్థాపిసబేకేందు అత్యోకన బయకేయిత్తు. అవను తన్న బయకే యన్న యరస్సేంబ చొద్ద సంన్యాసిగి తిళిసిదను. యెఁ స్సన సూతసేయంతే అనేక ద్వేత్తదానవరన్న కరేసి, అవ రిగి ఆ స్తూపగళింద తంద బూది మూళేగళన్న హంతి

ಕೊಟ್ಟನು. ಒಳ್ಳೆಯ ಮುಹೂರ್ತ ಬಂದಾಗ ಉಪಗುಪ್ತನೆಂಬ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕೆಂದೂ, ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ೮೪,೦೦೦ ದಾನವರೂ ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅದೇ ಮೇರೆ ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದು ಬೌದ್ಧರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಕತೆ. ಅಶೋಕನು ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ, ಕೆಲವು ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನಕಮುನಿ ಎಂಬ ಬುದ್ಧನ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೆ ಎರಡರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಗ್ಗಿವಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ತಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನಕಮುನಿ ಬುದ್ಧನ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಎರಡರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅಶೋಕನು ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂಬುದು ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯಾಗಿರಬಹುದಾದರೂ, ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮಾಡಿರುವ ಇತರ ಅದ್ಭುತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೋಡೋಣ. ಕಾಶ್ಮೀರದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಶ್ರೀನಗರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವನು ಅಶೋಕ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಐನೂರು ನಿಹಾರಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ನೇಪಾಳದ ಬಳಿ ದೇವಪಟ್ಟಣವೆಂಬ ನಗರವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿದನು. ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮರದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿಸಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಕಟ್ಟಡದ

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಕುಶಲತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು, ಚೀನಾದೇಶದ ಫಾಹಿಯಾನನೆಂಬವನು “ಇದು ಮನುಷ್ಯರು ಕಟ್ಟಿದುದಲ್ಲ. ಇದು ದೈತ್ಯದಾನವರ ಕಾರ್ಯ”^೧ ಎಂದನು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕಂಡರೆ ಕೂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವುದು. ಕಲ್ಲು ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿರುವುದು ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಕಲ್ಲು ಕಂಬಗಳನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಮಟ್ಟವೆಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿದ್ದದ್ದಕ್ಕೆ ಆ ಕಂಬಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು, ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಡೆದು ಕಂಬಮಾಡಿ, ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಏನಿತ್ತು ಅದು ಎತ್ತರ ನಿಂತು, ಏನಿತ್ತು ಟೀತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೫೬ ರಲ್ಲಿ, ಆ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿದ ಅನೇಕ ರತಮಾನಗಳ ಮೇಲೆ, ತೋಪ್ರಾ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ಹತ್ತಿರದ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಸಾಗಿಸಲು ಸುಲ್ತಾನ್ ಫೆರೋಸ್‌ಷಹನು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ೫೪,೦೦೦ ಮಂದಿ ಬೇಕಾಯಿತು! ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಂದು ಘಂಟೆಯ ಆಕಾರದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪೀಠ. ಪೀಠದ ಸುತ್ತಲೂ ಸೊಗಸಾದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸ—ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಮಲಗಳು, ಹಂಸಗಳು, ಧರ್ಮಚಕ್ರಗಳು. ಪೀಠದಮೇಲೆ ಒಂದು ಮೃಗ—ಕೆಲವೆಡೆ ಸಿಂಹ, ಕೆಲವೆಡೆ ಗೂಳಿ, ಕೆಲವೆಡೆ ಅನೆ, ಒಂದು ಕಡೆ ಗರುಡವಿದೆ. ಸಾಂಚಿ ಮತ್ತು ಸಾರನಾಥಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಬೆನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿವೆ. ಕಂಬಗಳ ತುದಿಯ ಈ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು

ಕಂಡು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಜಗತ್ತೇ ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡಿದೆ. ಆ ಕಂಬಗಳನ್ನು ನಿಲಿಸಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಲೌರಿಯಾ-ಅರರಾಜ್ ಕಂಬವು ಇನ್ನೂ ನೆನ್ನೆ ಕಡೆದ ಕಂಬದಂತೆ ನಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕಲ್ಲಿನದಾದರೂ ಲೋಹದಂತೆ ಮಿರುಗುತ್ತದೆ. ಶಿಲಾಸ್ತಂಭಗಳ ಉತ್ಪನ್ನತೆ ಹೀಗಿರಲು, ಅಶೋಕನು ಬರಾಬರ್ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಆಜೀವಕರಿಗಾಗಿ ದಾನಕೊಟ್ಟ ಗುಹೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುವುವು! ಅವನ ಕಾಲದ ಕಲಾಕುಶಲತೆಯ ಮಟ್ಟ ಹೀಗೆ ಇರಲಾಗಿ, ಆಗ ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳು ಎದ್ದಿದ್ದರೂ ಎದ್ದಿರಬಹುದು.

ಮೂರನೆಯ ಬೌದ್ಧ ಮಹಾಸಭೆ

ಅಶೋಕನು ಕನಕ ಮುನಿಯ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದ ಮೂರು ವರುಷದನಂತರ, ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ಹದಿನೇಳು ವರುಷಗಳ ಮೇಲೆ, ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರ ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಸಭೆ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಸಭೆಯ ವಿಚಾರವು ಷುಹಾವಂಶವೆಂಬ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಸಭೆ ನಡೆಯುವ ವೇಳೆಗೆ, ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಆಚರಣೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೀನವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಭೇದಭಾವಗಳನ್ನು ಮರೆತು, ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ, ಅಶೋಕನು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು “ಪಾಷಂಡರು ಮುಂತಾದವರು ಇರುವ ಕಡೆ ನಾವು ಸದಾಚಾರ ನಡೆಸುವುದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದು ಒರಟೊರಟಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದರು.

ಅವರ ಒರಟು ಮಾತಿಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಮಂತ್ರಿಯು ಅನೇಕ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಕೊಂದನು.

ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಕೊಲೆ ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ತ ನ ಗೆ ಪಾಪ ತಟ್ಟಿತೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ, ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ನಡೆಸಲು ತಿಷ್ಠನೆಂಬ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಮಾತು ಎತ್ತುವ ಮೊದಲು, ತಿಷ್ಠನು ತನ್ನ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಅಶೋಕನಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ತಿಷ್ಠನು ಒಂದು ಚೌಕ ರಾದ ಸ್ಥಲ ಮಾಡಿ, ಆ ಚೌಕದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ರಥ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಮೂಲೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಉಳಿದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನಿಟ್ಟನು. ಇಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಿ ಭೂಕಂಪವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಥ, ಕುದುರೆ, ಮನುಷ್ಯ, ಪಾತ್ರೆ ಇವುಗಳ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಭೂಕಂಪದ ಅನುಭವವಾಯಿತು. ಆ ಅದ್ಭುತದಿಂದ ತಿಷ್ಠನ ಅರ್ಹತೆಯು ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಅಶೋಕನು ಅವನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ “ಸಚಿವನು ಮಾಡಿದ ಘೋರ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರವಾದಿಯೇ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. “ಮಂತ್ರಿಯು ಮಾಡಿದ ಕೊಲೆಯನ್ನು ನೀನು ಗುದ್ದೇಶಿಸಿರಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪಾಪ ಬರದು” ಎಂದು ತಿಷ್ಠನು ಹೇಳಲು. ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ಬೌದ್ಧರ ಚಡಕುಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮ ಪಾತಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಪೇಗಿದ್ದರೂ ಆರ್ಯ ತಿಷ್ಠನು ಬಂದಿದ್ದನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರ ಸಭೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅರಸನು ಜಂಬೂ

ವ್ವೀಪದ ಆರ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಸಿದನು. ತಿಷ್ಠನು ಬಂದವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಯೋಗ್ಯರಾದ ಸಾವಿರ ಆರ್ಯರನ್ನು ಆರಿಸಿದನು. ಅಸ್ತಿಕರಾದ ಆ ಬೌದ್ಧರ ಸಭೆ ಸೇರಿತು. ಆ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ತಿಷ್ಠನೇ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ನಿಂತು, ಎಲ್ಲರ ಧರ್ಮಸಂಶಯಗಳನ್ನೂ ನೀಗಿದನು. ಆ ಮಹಾಸಭೆಯು ಮುಗಿಯಬೇಕಾದರೆ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಅಶೋಕನೇ ಕಾರಣನಾಗಿ, ಮೂರನೆಯ ಸಭೆ ಸೇರಿ, ಧರ್ಮವು ಪುನಃ ಉದ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಸಭೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ, ಧರ್ಮ ಉದ್ಧಾರವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು “ಸಾಧು” ಎಂದ ಕೂಗುವಂತೆ, ಭೂಮಿ ನಡುಗಿತು.

ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ಮತಪ್ರಚಾರಣ

ಅಶೋಕನು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗ, ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಠನೆಂಬವನು ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು. ತಿಷ್ಠನು ಅಶೋಕನನ್ನು ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಶೋಕನ ಸದ್ಗುಣಗಳು ತಿಷ್ಠನ ವರೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ತಿಷ್ಠನು ಅದು ಕೇಳಿ ಮೆಚ್ಚಿ, ಅಶೋಕನ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ, ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಬಂದವರು ಅರಸನ ಆತಿಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ಅವರು ಹಿಂದಿರುಗಿದಮೇಲೆ, ತಾನೂ ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ದೊರೆ ತಿಷ್ಠನಿಗೂ ಆಸೆ ತೀವ್ರವಾಯಿತು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಮೂರನೆಯ ಬೌದ್ಧಮಹಾಸಭೆ ಸೇರಿ ಮುಗಿಯಿತ್ತು. ಆಗ ಸಭೆಗೆ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ತಿಷ್ಠನು, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ

ವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿಸಲು ಕೆಲವು ಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಅವರು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಗಾಂಧಾರ, ಮಹಿಷಮಂಡಲ, ಬನವಾಸಿ, ಅಸರಂತಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಯವನದೇಶ, ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರಾಂತ, ಸುವರ್ಣಭೂಮಿ, ಸಿಂಹಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾರಿದರು. ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರು ಹೋದ ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಿಷಮಂಡಲವೂ, ಬನವಾಸಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಮಹಿಷಮಂಡಲವು ಈಗಿನ ಮೈಸೂರು ; ಬನವಾಸಿಯು ಈಗಿನ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ.

ಆ ಪ್ರಚಾರಕರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ಮಹೇಂದ್ರನೆಂಬವನು. ಮಹೇಂದ್ರನು ಅಶೋಕನ ಮಗ. ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಮೊರಟಾಗ ಅವನಿಗೆ ಮುನ್ವತ್ತಿರಡು ವಯಸ್ಸು. ಅವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾದನು. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿ ಮೇಲೇರಿ, ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರಕನಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಐವರು ಹೊರಟಿದ್ದರು. ಸಿಂಹಳದಲ್ಲಿ ತಿಷ್ಯನೂ ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಮಹೇಂದ್ರನು ಬಂದಾನೇ ಎಂದು ಚಾತಕ ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಕಾಯ್ದಿದ್ದರು. ಮಹೇಂದ್ರನ ಧರ್ಮಬೋಧೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ತಿಷ್ಯನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವನ ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರ ಪರಿಜನರೂ ಬೌದ್ಧರಾದರು.

ತಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅನುಲಿಯೆಂಬ ಮಗಳಿದ್ದರು. ಅವಳೂ ಅವಳ ಜೊತೆಯವರನ್ನೇಕರೂ ತಾವೂ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಗಂಡಸು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿದು ತಿಷ್ಯನು ಸಂಘಮಿತ್ರ

ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳ ಲಿಪಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಗೊತ್ತಿ?—

ಎದುರಿನ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿ. ಇದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ಚಿತ್ರ. ಇದರ ಲಿಪಿ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯು ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂದೇಶದ ಸರ್ವಮಾಲಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಬರ್ತೂ ತಿಬ್ಬೀ ಸಿಂಹಳ ದೇಶಗಳ ಲಿಪಿಗಳೂ ಮೂಲವಾದವು.

ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆ ಕೆವಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕೇಳುತ್ತದೆ, ಗೊತ್ತಿ?—

ಕೆಳಗಿನ ಶಾಸನವನ್ನು ಓದಿ. ಅದು, ಅಶೋಕನು ಬರೆದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯದು. ಈ ಶಾಸನಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾಗಧೀ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

‘ದೇವಾನಂ ಪಿಯೋ ಪಿಯದಸಿ ರಾಜಾ ಸರ್ವತ ಇಚ್ಛತಿ ಸರ್ವೇ ಪಾಸಂದಾ ವಸೇಯು | ಸರ್ವೇ ತೇ ಸಮಯಂ ಭ ಭಾವ ಸುಧಿಂ ಭ ಇಚ್ಛತಿ | ಜನೋ ತು ಉಭಾವಳ್ಳಚ್ಛಂದೋ ಉಭಾವಳ್ಳರಾಗೋ | ತೇ ಸರ್ವಂ ವ ಕಾಸಂತಿ ಏಕಾದೇಶಂ ವ ಕಶಂತಿ | ವಿಪುಲೇ ತು ಪಿ ದಾನೇ ಯಸ ನಾಸ್ತಿ ಸಮಯೇ ಭಾವಂತಿತಿತಾ ವ ಕಶಂಜಾತಾ ವ ದಧಭತಿತಾ ಭ ನಿಭಾ ಬಾಧಂ ||’—ಏಳನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನ—ಗಿರನಾರ್.

ಮೇಲೆ ಓದಿದುದರ ಅರ್ಥವೇನು?—ಇವು ಅದರ ಕನ್ನಡ ರೂಪ:

‘ದೇವಕಾಂಕ್ಷಿಯು ಸ್ವಯದರ್ಶಿ ರಾಜನು ಸರ್ವ ಪಾಸಂದರೂ ಸರ್ವತೃ ವಾಸಿಸೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಸರ್ವರೂ ಸಂಯಮವನ್ನೂ ಭಾವತುಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರಾದರೋ ತೆರೆತರದ ಅಸೆಯುಳ್ಳವರು, ತೆರೆತರದ ರಾಗ ಪುಳ್ಳವರು. ಅವರು (ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವರು, ಅರ್ಥವ ಹೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಧಾನ ವಿಪುಲ ವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂಯಮ, ಭಾವತುಡ್ಡಿ, ಕೃತಜ್ಞತೆ, ದೃಢಭಕ್ತಿ ಇವು ಇಲ್ಲದವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀಚನು.”

ಯನ್ನು ಬರಬಯಸಿದನು. ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯು ಮಹೇಂದ್ರನ ತಂಗಿ. ಅವನಿಗಿಂತ ಎರಡು ವರುಷ ಚಿಕ್ಕವಳು. ಅಣ್ಣನು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷುವಾದಂತೆ ತಂಗಿಯೂ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಭಿಕ್ಷುಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದ ಒಂದು ರೆಂಬೆಯನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಷ್ಠನು ಅಶೋಕನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಂದ ದೂತನ ಹಿಂದುಗಡೆಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದನು. ಬಂದವನು, ಬುದ್ಧನ ಮೂಲೆ ಬೂದಿಗಳನ್ನು ತಿಷ್ಠನು ಬೇಡುವನೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದನು. ಅರಸನು ಸಿಂಹಳ ರಾಜನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ, ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದ ರೆಂಬೆಯನ್ನೂ ಬುದ್ಧನ ಮೂಲೆ ಬೂದಿಗಳನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯು ಸಿಂಹಳವನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ರಾಜಕುಮಾರಿ ಅನುಲಿಯೂ. ಅನೇಕ ಅಂತಃಪುರ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಬಹು ಜನ ಪುರವನಿತೆಯರೂ ಬೌದ್ಧರಾದರು. ತಿಷ್ಠನು ಅಶೋಕನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷದ ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಬಹು ಉತ್ಸವದಿಂದ ನಾಟಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದನು ; ಬಂದ ಬುದ್ಧನ ಬೂದಿ ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಅವರಮೇಲೆ ಒಂದು ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಮಹೇಂದ್ರ ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯರು ಸಿಂಹಳೀಯರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತರು. ನಿಂತು, ತಿಷ್ಠನು ತಮಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಎಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ, ಧರ್ಮಸಾಯಗಾರಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕಲಿಸಿದರು.

ಅಶೋಕನ ಕ್ಷೇತ್ರ ಯಾತ್ರೆ

ಅಶೋಕನು ಅನೇಕ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಸೌಧರಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೂರನೆಯ ಬೌದ್ಧ ಮಹಾಸಭೆ ನಡೆಸಿದನು. ಬುದ್ಧ ವೇವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸರ್ವರೂ ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕರನ್ನು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ, ಬುದ್ಧನು ಸಂಚರಿಸಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಆಸೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬುದ್ಧನು ಸಂಚರಿಸಿದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಉಪಗುಪ್ತನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಮಧುರಾನಗರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಶೋಕನು ಮಧುರಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಪಗುಪ್ತನೇ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಶೋಕನ ಆಶಯವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಕ್ಷೇತ್ರಸಂದರ್ಶನೆಗಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದನು.

ಅವರು ಮೊದಲು ಬಂದುದು ಉಂಬಿನೀವನಕ್ಕೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧನು ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಡಿದು, ಬುದ್ಧನು ಮಡಿಯುವ ವರೆಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಎಡೆಗೆ ನಡೆದಿದ್ದನೋ ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲ ಹೋದರು. ಬುದ್ಧನ ಪಾದ ತಗುಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದುಳಿಯದ ಹಾಗೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅಶೋಕನು ಭಕ್ತಿಪರವಶನಾಗಿ, ತಾನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಪ್ರತಿ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ನೂರಾರು ಹೊನ್ನು ಸಾನಮಾಡ. ಒಂದೊಂದು ಷೈಕ್ಷವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಈ

ಚೈತ್ಯವೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ದೇವಾಲಯ.

ಅಶೋಕನು ಈ ರೀತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಯಾತ್ರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು, ಆತನು ಲುಂಬಿನಿ ವನಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. ಇನ್ನೊಂದು, ತಾನು ಹಿಂದೆ ಎರಡರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದ ಕನಕಮುನಿಯ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದುದು.

ರೂಮಿದೈ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಶಾಕ್ಯಮುನಿ ಬುದ್ಧನು ಜನಿಸಿದ ಈ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳವನ್ನು ತಾನೇ ಬಂದು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧನು ಜನಿಸಿದ ಸ್ಥಳವೆಂಬ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ, ಒಂದು ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ಎತ್ತಿಸಿದನು. ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿ, ಈ ಲುಂಬಿನೀ ಗ್ರಾಮವು ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಾಮವು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ರಾಜಾದಾಯ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದಾನ ಕೊಡಲು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಈ ಗ್ರಾಮವು ತಕ್ಕದಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ಅಶೋಕನು ಬರೆಸಿದ್ದಾನೆ.

ನಿಗ್ಲೀವಾ ಶಿಲಾಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ ಪ್ರಭುವು ತಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕನಕಮುನಿ ಬುದ್ಧನ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಎರಡರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ, ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಾನೇ ಬಂದು, ಪೂಜಿಸಿ, ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ಎತ್ತಿಸಿದನು.” ಎಂದಿದೆ.

ಅದರಿಂದ, ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ಅಶೋಕನು ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಏಳು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನಗಳು

ಅಶೋಕನು ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿದನಷ್ಟೆ. ಅದಾದ ಮುಂದಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಕುರಿತು ಏಳು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದನು. ಆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದುದು ಅವನ ಸಮ್ಮಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಇವೃತ್ತಾರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ.

ಅಶೋಕನು ಈ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವಾಗಲೂ 'ಜನರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲೆಂದು, ಇದು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿರಲೆಂದು ಈ ಧರ್ಮಲಿಪಿಯನ್ನು ಬರೆಸಿರುವೆನು', 'ಜನರ ಹಿತ ಸುಖಗಳಿಗಾಗಿ, ಅವರು ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾರದೆ ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲೆಂದು ಇದು ಬರೆಸಿರುವೆನು', 'ನನ್ನ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರ ಪ್ರಪೌತ್ರರು ಆಳುವ ವರೆಗೆ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿರುವ ವರೆಗೆ, ಜನರು ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸಲೆಂದು ನಾನು ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆನು'—ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾತು ತೆಗೆದು, "ಧರ್ಮವು ಸಾಧು", "ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದವನು ಪುಣ್ಯಮಾಡಿದವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ "ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಪಾಕಿ, "ಸ್ವಲ್ಪ ಪಾಪ, ಬಹು ಪುಣ್ಯ, ದಯೆ, ಸತ್ಯ, ದಾನ, ಪರಿಶುದ್ಧತೆ—ಇದೇ ಧರ್ಮ" ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು

ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ: “ಮನುಷ್ಯನು ‘ಇದು ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ’ ಎಂದು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುವನು. ‘ಈ ಪಾಪವು ನಾನು ಮಾಡಿದುದು’ ಎಂದು ತನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ಎಂದೂ ಕಾಣನು. ಅದನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದು ಬಹು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ‘ಕ್ರೌಢ್ಯ, ನಿಷ್ಕುರತೆ, ಕ್ರೋಧ, ಅಭಿಮಾನ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು’ವು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ನಾನು ನಾರವಾಗ ಬರಬೇಕು’ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ‘ಇದು ನನಗೆ ಇಹಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಇದು ನನಗೆ ಪರಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದು’ ಎಂದು ತಪ್ಪದೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು.”

ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಇಷ್ಟು ಶ್ರಮಿಸಿ ದುದೇಕೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ನಡೆಸಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇನು, ಅವು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಫಲಕಾರಿಗಳಾದುವು ಎಂಬವು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಯ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳು. ಆ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಶೋಕನೇ ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾತನಾಡಲಿ.

“ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ದೊರೆಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ. ಅದರಿಂದ ಜನರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೋರಿದರು. ಆದರೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಜನರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಆ ದೊರೆಗಳ ಆಸೆಯನ್ನೂ, ಅದು ಪೂರ್ಣವಾಗದುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ‘ಜನರು ಹೇಗೆ ಧರ್ಮಪರರಾಗುವರು?’ ಅನುರೂಪವಾದ ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಜನರು ಹೇಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವರು? ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರವಾದವರು ಹೇಗೆ?’ ಎಂದು ನನಗೆನ್ನಿಸಿತು.

ಆಗ ನನಗೆ ಈ ಯೋಚನೆ ಬಂತು: ‘ಧರ್ಮವು ಜನರ

ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ಧರ್ಮಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆ
ಸುವೆನು. ಅವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನರು ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿ
ಮೇಲೇರಿ, ಉತ್ತಮರಾಗುವರು.

“ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನೇಕ ಜನರೊಡನೆ ಕಲಿತು, ಅವರಿಗೆ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸುವರೆಂದೇ ನಾನು
ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದು. ಅವರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು.
ನನ್ನ ಧರ್ಮಾನುಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ‘ಧರ್ಮನಿರತರಿಗೆ ನೀವು ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ಎಚ್ಚರ ಕೊಡಿರಿ’
ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ರಾಜಕರಿಗೆ
ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆನು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಧರ್ಮಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು
ಎತ್ತಿಸಿದುದು, ಧರ್ಮಮಹಾಮಾತ್ರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದುದು,
ಧರ್ಮವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿದುದು.

“ನನ್ನ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮೂರ ಹತ್ತಿರಗಳಲ್ಲಿ
ಇರುವವರಿಗೆ ಕೂಡ ‘ಜನರಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿತಸೌಖ್ಯಗಳು
ಉಂಟಾಗುವುವು’ ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು.
ಅವರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗಲೆಂದೇ ನಾನು ಶ್ರದ್ಧೆ ವಹಿಸಿರುವುದು.
ಎಲ್ಲ ಮತದವರನ್ನೂ ಏದೇ ರೀತಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ವಿವಿಧ
ಪೂಜೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಂಜರನ್ನೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.
ಜನರ ಬಳಿಗೆ ನಾನೇ ಹೋಗುವುದು ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಮತ.

“ಶುಕ, ಶಾರಿಕ, ಅರುಣ, ಚಕ್ರವಾಕ, ಹಂಸ, ನಂದಿ
ಮುಖ, ಗಿಲಾಟ, ಜತುಕ, ಅಂಬಕಪಿಲಿಕ, ದಳಿ, ಅನಸ್ತಿಕ
ಮತ್ಸ್ಯ, ವೇದವಯಕ, ಗಂಗಾಪುಪುಟಕ, ಸಂಕುಜಮತ್ಸ್ಯ,
ಕಮತ್, ತಲ್ಹ, ಪರ್ಣಾಶ್ವ, ಶ್ರೀಮರ, ಪಂಡಕ, ಓಕಪಿಂಡು

ಪೃಷ್ಠತ, ರ್ವೇತಕಪೋತ, ಗ್ರಾಮಕಪೋತ ಎಂಬಿವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯರು ತಿನ್ನದೆಯೂ ಬೇರೆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸದೆಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ಚತುಷ್ಟಾದಿಯನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಕೂಡದೆಂದು ನಿಧಿಸಿದನು. ಮರಿಗಳಿರುವ ಅಥವಾ ಹಾಲುಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುಣ್ಣು ಮೇಕೆಗಳು, ಮೇಕೆ ಮರಿಗಳು, ಹಂದಿಗಳು, ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಅವುಗಳ ಮರಿಗಳು—ಇವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು. ಮಂಜುಗಳಿಗೆ ಹಿಡ ಮಾಡಕೂಡದು. ಜೀವಜಂತುಗಳಿರುವ ಹೊಟ್ಟನ್ನು ಸುಡಕೂಡದು. ಸುಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆಯಾಗಲಿ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಕಾಡಿಗೆ ಕಿಚ್ಚಿಡಕೂಡದು. ಒಂದು ಜೀವಜಂತುವನ್ನು ಸಾಕಲು ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವಜಂತುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು. ಮೂರು ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ತಿಷ್ಠಪೂರ್ಣಮೆಯಂದು, ಚತುರ್ದಶಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಪಾಡ್ಯಮಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಉಪವಾಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು ; ಮಾರಲೂ ಕೂಡದು. ಅದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಆನೆಯ ವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಸ್ತರ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ಜೀವವಿಕಾಯವನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು. ಪ್ರತಿ ವಕ್ಷದ ಅಷ್ಟಮಿ ಚತುರ್ದಶಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಗಳು, ತಿಷ್ಠ ಪುನರ್ವಸು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ದಿನ, ಮೂರು ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಗಳು, ಹಬ್ಬದ ದಿನಗಳು—೨ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಿಗಳಿಗೆ ಹಿಡ ಮಾಡಕೂಡದು. ಕೋತ, ಟಗರು, ಹಂದಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಿಡವಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಆ ದಿನ ಹಿಡ ಮಾಡಕೂಡದು. ತಿಷ್ಠ ಪುನರ್ವಸು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಚತುರ್ಮಾಸದ ಪ್ರತಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಕುದುರೆಗಳಿಗಾಗಲಿ ಎತ್ತು

“ಳಿಗಾಗಲಿ ಬರೆ ಹಾಕಕೂಡದು”

“ಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇರುವವರಿಗೂ, ತಲೆಬಂದ
ಒಳ್ಳೆಸಾಧವರಿಗೂ ಮೂರು ದಿನಗಳ ವಿರಾಮಕೊಡುವಂತೆ
ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಮಂಥನಗಳು ಅವರ
ಪ್ರಾಣದಾನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜುಕರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ,
ಅವರ ವರಲೋಕ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದಾನ ಒಪ್ಪಿಸುವವರನ್ನು ಅಜ
ಸುವರು. ವಿರಾಮಕಾಲ ಮುಗಿದದ್ದೂ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವರಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸಿಗಲೆಂದು ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ.

“ನಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ವೇಳೆಗೆ
ಇಪ್ಪತ್ತೈದುಸಲ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಬಿಡುಗಡೆ
ಮಾಡಿರುವೆನು.

“ದ್ವಿಪಾದಿ ಚತುಷ್ಪಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಜಲಚರಗ
ಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಅಸುಗ್ರಹಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿರುವೆನು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗ
ಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನು.

“ಎತು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ನರಳಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ
ಸ್ಯಗ್ರಾಧ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೆರಿಸಿ, ಮಾವಿನ ತೋಪುಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿಸಿದೆನು. ಎಂಟೆಂಟು ಕ್ರೋಡಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷ
ಕೋಡಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು ಮಾಡಿಸಿದನು. ವರುಗಳೂ
ಮನುಷ್ಯರೂ ಭೋಗಿಸಲೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ
ನಡೆಸು.

“ಆದರೆ ಈ ಭೋಗವು ದೇವ್ವಲ್ಲಿ. ಹುಂಡಿಸ ದೊರೆಗಳೂ
ಮಾನೂ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ರೋಕಿಸನ್ನು ಸುಖಪಡಿಸಿರುವೆವು.

ಆದರೆ ಜನರು ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಲೆಂದು ನಾನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿರುವೆನು.

“ನಾನು ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಲೋಕವು ಅನುಕರಿಸಿ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮಾತಾಪಿತೃ ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಗುರು ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶ್ರಮಣರು ದೀನರು ವೃದ್ಧರು ದಾಸರು ಭೃತ್ಯರು ಮುಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಅನುರಾಗ— ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುವುದು.

“ಈ ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಜನರಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ; ಒಂದು ಧರ್ಮನಿಯಮದಿಂದ, ಒಂದು ಧರ್ಮವಲಂಬನೆಯಿಂದ. ಆದರೆ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನಿಯಮವು ಅಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಧರ್ಮವಲಂಬನೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದೆಂದು ನಾನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವುದೇ ಧರ್ಮನಿಯಮ. ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಧರ್ಮನಿಯಮಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಇವೆ. ಆದರೂ ಧರ್ಮವಲಂಬನೆಯಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುವುದೂ ಕೊಲ್ಲುವುದೂ ನಿಂತುಹೋಗಿದೆ.”

ಇದು ಅಶೋಕನ ಏಳು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭ ಶಾಸನಗಳ ಸಾರ. ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಅವನ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಕಡೆಯ ಸಂಗತಿ—ಈ ಏಳು ಶಾಸನಗಳ ಪ್ರಕಟವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವ ಕತೆ ಹೊರತು, ಕಳಿಂಗ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಏನಾಯಿತೆಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ, ಅವರ ಕತೆ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಈ ಏಳು ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ ಏನಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆ ಕತೆಗೆ

ತನ್ನ ನೋಡಿದರೆ, ಅಶೋಕನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು ಸುಖವಾಗಿ
 ಹೊರತಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ರಾಣಿಯಾದ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯು
 ಜೋಧಿವೃಕ್ಷವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಬಹು ಸಂಕಟಂ
 ಪಳು. ಅಶೋಕನಿಗೆ ಪದ್ಮಾವತಿಯೆಂಬ ಬೇರೊಬ್ಬ ರಾಣಿಯಿ
 ದ್ದಳು. ಅವಳ ಮಗನಾದ ಕುಶಲನು ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ
 ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಅಶೋಕನ ಮುಮ್ಮೊ
 ಗನಾದ ಸಂಪ್ರತಿಯೆಂಬವನು, ಅಶೋಕನ ಕಡೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ
 ವಾಸ ಭರಮಗಲಿಗೆ ಅಡ್ಡಮಾಡಿ ಬಹು ಗೋಳುಹೂಯ್ದನು.
 ತಂತೂ ಅಶೋಕನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು ಮುಖಮಯವಾಗಿದ್ದು
 ವೆಂದು ಆ ಕತೆಗಳಿಂದ ಧೃಷ್ಟಿ ಬರುವುದು. ಆ ಎರಡು ಮೂರು
 ಕತೆಗಳು ಅಳಿದರೆ, ಅಶೋಕನ ಜೀವನ ಪ್ರತಿಂತ ಮುಗಿದಂ
 ತೆಯು.

ಎರಡು ಕತೆ

ಅಶೋಕನ ತಮ್ಮ ವೀರಶೋಕನು

ಅಶೋಕನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಸಿಗುವವೆಂದು ನಂಬಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನ ಕಡೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಮುಗಿಸುವ ಮುಂಚೆ, ಕೊಂಚ ಸ್ತೋತ್ರ ಅಶೋಕನ ಬುದ್ಧ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಎರಡು ಕತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ವೀರಶೋಕನು ತೀರ್ಥಾಕರೇಂಬ ಪಾಷಂಡರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. “ಆ ಪಾಷಂಡ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪುಣ್ಯಬರದು. ಈ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸು” ಎಂದು ಅಶೋಕನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ವೀರಶೋಕನು ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಸಲ ವೀರಶೋಕನು ಅಶೋಕನೊಡನೆ ಜೇಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುಷಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಿ ಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವೀರಶೋಕನು ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ‘ಪೂಜ್ಯನೆ! ನೀನು ಈ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷವಾಯಿತು?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಯುಷಿಯು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವನು. ಗೆಡ್ಡೆ ಗೆಣಸೇ ಅವನ ತಂದಿ, ದರ್ಭೆಯೇ ಹೊದಿಕೆ, ನೆಲದ ಹುಲ್ಲೇ ಹಾಸಿಗೆ. ಅದು ಕೇಳಿ ವೀರಶೋಕನು “ಪೂಜ್ಯನೆ! ನಿನ್ನ

ತಪಸ್ಸು ಅಡ್ಡಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೆ?" ಎಂದು ಬೆಸಗೊಂಡನು. ಆ ಗುಪ್ತಿಯು ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಜಂಕೆಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಕೂಡುವವನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕಲಕಿ ಮೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವೀತಶೋಕನಿಗೆ ಅದು ಗುತ್ತಾಯಿತು. "ಆಹ! ಅಶೋಕನು ಈ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೋಸ ಹೋಗಿರುವನು. ಈ ಗುಪ್ತಿಯು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಕಠಿನವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಅಚರಿಸಿದರೂ, ಅವನ ಕಾಮ ಅಡಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕಂಡ ಕಂಡ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುವ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಕಾಮ ಅಡಗಿರುವುದೆ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡನು.

ವೀತಶೋಕನು ಎದುಕೊಂಡುದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ತಮ್ಮನಿಗೆ ಅವನ ತಪ್ಪನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದನು. ಕರೆದು, "ಮಂತ್ರಿಗಳೆ! ತೀರ್ಥಕರು ವೀತಶೋಕನನ್ನು ಮರುಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧದೇವನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅವನು ಕೇಳುವೊಲ್ಲನು. ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ದಿನ ನಾನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನನ್ನ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳನ್ನೂ ಕಿರೀಟವನ್ನೂ ಅವನಿಗಿಟ್ಟು, ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿರಿ. ನಾನು ಮುಂದಿನದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅವರಂತೆ, ಅಶೋಕನು ಸ್ನಾನಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಮಂತ್ರಿಗಳು ವೀತಶೋಕನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದರು. ಸಮಾಪಿಸಿ.

“ಯುವರಾಜ! ಅಶೋಕನಾದ ಮೇಲೆ ನೀನೇ ರಾಜನಾಗತಕ್ಕವನು. ಈ ರಾಜ ವೇಷವು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವುದು ಸೋಡೋಣ? ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಅವನಿಗೆ ಅಶೋಕನ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ, ಕಿರೀಟವಿಟ್ಟು, ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಅಶೋಕನು ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು. ಕೋಪಗೊಂಡವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ, “ಆಹ! ಸಾನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ನನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವೆಯ?” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ಏತಶೋಕನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ಆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಇಬ್ಬರು ಕಟುಕರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅವರ ಕರೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ಕೆಂಪು ಕಣ್ಣು, ನೀಲಿ ಬಟ್ಟೆ, ಉದ್ದವಾದ ತಲೆಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಂಡ ರೆಯ ಭಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಕೈಯ ಕತ್ತಿಯು ಘಳಘಳನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಶೋಕನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದವರು ಭಯಗೊಂಡಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಏತಶೋಕನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರು. ಅಶೋಕನು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ‘ಅಗಲಿ. ಇವನು ನನ್ನ ಸಮ್ಮಾನದಿಂದ ಒಂದು ವಾರ ರಾಜ್ಯವಾಳಲಿ. ಅನಂತರ ನಾಯಕಿ’ ಎಂದನು.

ಏತಶೋಕನು ರಾಜನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬಿತು. ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಯಿತು. ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಅಶಮನೀಯವಾದ ಬಹು ಸಂಭ್ರಮ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಡಗರ, ಉತ್ಸವಗಳ ಎಜ್ಜಂಭಣೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದರೂ ಆ ಕಟುಕರು

మాత్ర ఏతశోకనన్న బిట్టు అలుగుత్తిరల్లి. మూరు
 హోత్తూ అవన పక్కదల్లి యనుదూతరంతే నింతిరువరు.
 చిన ముగిద సంజిగే, ఒందు గంటి సద్దుమాడి 'రాజు!
 ఒందు దిన ముగియితు!', 'అరస! ఎరడు దినవాయితు!',
 'ప్రభువే! మూరు దిన కళేయితు!' ఎందు ఎచ్చరిసువరు
 హిగే ఆరు దిన సాగిత్తు.

ఏళనేయ దిన అశోకను తమ్మనన్న కరిమ, 'ఏత
 శోక! రాజ్యసుమిపు హేగిత్తు?' ఎందు కేళిదన్న. ఏత
 శోకనిగే సంకటి లుక్కి బంతు అణ్ణన కాలిగే బిద్దు.
 'రాజ్యభోగవు హేగిత్తేందు హేళలి. ఆ కేంపు కణ్ణెన
 కటుకరన్న కండ్లు అవర గంటియ సద్దన్న కేళిదాగల్లిల్లు
 సావిన హేదరికేయాగుత్తిత్తు. అవరు దిన ముగియితుందు
 ఎచ్చరిసిదాగల్లిల్లు సావు ఎప్పు హత్తిర ఒండుతుందు భయ
 వాగుత్తిత్తు. హిగే భయద అంకుతక్కి సిక్కిద్ద ననగే
 దోరితనదండ ఏనూ సంతోషవాగల్లిల్లు. సావిన యోజ
 నేయల్లి ఏనూ రుచిసల్లి' ఎందు కణ్ణెయ కరిదన్న.

అశోకను అవన మాతు కేళిదన్న. 'ఏతశోక!
 హిగే ఒందు సల సాయువుదక్కే నీను హేదరివేయ? అద
 రింద దోరితనవు నినగ హితవాగల్లిల్లన? ఈ ఒందు
 సావు హాగిరలి. ప్రతిజీవియూ సావిరారు సల హుట్టు
 సావిరారు సల సాయబేకేంబదన్న బొద్ద సంస్థాసిగళు
 తిళిదిద్దారే. అవర మనస్సిన స్తితియేనిరబేకు? నరక
 దల్లి హుట్టుదరి బింకియు వృ సుడువుము మృగవాగి

ಎಂದರೆ ಒಂದನ್ನೊಂದು ತಿನ್ನುವುದು. ಪ್ರೇತವಾದರೆ, ಆ ವಸಿವು ದಾಹಗಳನ್ನು ಸಮಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ವಸಿಸಿದವನ ಒದುಕು ಬಲು ಕಷ್ಟ. ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಸತ್ತು ಬೇರೆ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಬೇಕು. ಒಳಗೆ ಯಾವ ವಿಧಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಸಾಯಲೇ ಬೇಕು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ನಂಜಾಸಿಗಳು ಬಲ್ಲರು. ಈ ಹೊತ್ತು ಇದ್ದುದು ನಾಳೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾವುದೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಗೂತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವರ ಹೃದಯವಲ್ಲ ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಆಸೂಯೆಗಳ ಸ್ಥಳ ಹೇಗೆ ಬರುವುದು ? ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ನುಡಿಸಂವತ್ತುಗಳು ಏಕೆ ಬೇಕಾದಾವು ? ಅವರು ಏನನ್ನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಮಲದ ಎಲೆಗೆ ನೀರು ಹೇಗ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅವರೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಶೋಕ ನಲ್ಲ ಇವರೂ ಅವರಿಗೆ ಇದರ ಗೋಚರ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ಕಂಡ ಕಂಡವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಂದು ಆನಂದಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾನು ರಾಗ ಪೋಹ ಮುಂತಾದವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸೋತಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಗಲಿಸಿದರು, ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿ, ನಾವನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವರು" ಎಂದನು.

೨ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ. ವೀತಶೋಕನಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಬದುಕು ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಅಜ್ಞಾನ ಕ್ಷಾಮ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾದನು, ಅವನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಪರಿಪಲಿ ಬಿಟ್ಟದನು. ಆಗ ಆಶೋಕನು ತನ್ನ ಗೆನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು. "ತಮ್ಮ ! ನಿನಗೆ ಧರ್ಮದ

ಮಹತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ" ಎಂದಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಅಶೋಕನ ಚತುರತೆಯಿಂದ ವೀರಶೋಕನು ಧರ್ಮಪಾಠಿಯಾದನು.

ಮನುಷ್ಯನ ಬೆಲೆ ಏನು

ಅಶೋಕನು ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಬದುಕಾಗಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಂದ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಅಶೋಕನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಎರಗುವುದು, ಅವನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಯಶಸ್ಸಂಬವನಿಗೆ ಸರಿಮೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ದೊರೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, 'ದೇವ! ಪ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪೌಷ್ಕ ಶೂದ್ರರೆನ್ನದೆ, ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರೂ, ಚಂಡಾಲರು ಕೂಡ, ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಬಹುದು. ಅವರಿಂದ ತಾವು, ಚಾತಿ ಭೇದಗಳನ್ನು ಎಣಿಸದೆ, ಕಿರೀಟ ಮೊತ್ತ ತಮ್ಮ ತಲೆಮನ್ನು ಆ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಕಾಲ ಮೇಲಿಡುವುದು ಸಾಧುವಲ್ಲ' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಅರಸನಿಗೆ ನಗು ಬಂತು. ತಾನು ಎಷ್ಟು ವಿವರಿಸಿದರೂ ಅದು ಮಂತ್ರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಿಂದ ಮಾತನಾಡದೆ ಇದ್ದು, ಎಂದಿನಂತೆ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಯು ಪುನಃ ಆ ಮಾತೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟನು.

ಆದರೆ ಅಶೋಕನು ಮಾತ್ರ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಸಭಿಕರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದು 'ನನಗೆ ಪ್ರತಿ

ಜೀವಿಯ ತಲೆಯ ಬೆಲೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ತಲೆಯನ್ನು ತರಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೃಗಗಳ ತಲೆ ತನ್ನ. ಮಿಕ್ಕವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳ ತಲೆ ತನ್ನ. ಯರಸ್ ! ನೀನು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ತಲೆ ತಾ !' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಾವು ತರಬೇಕಾದ ತಲೆಗಳನ್ನು ತಂದರು. ಯರಸ್ಸು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ತಲೆಯನ್ನು ತಂದನು. 'ನೀವು ತಂದಿರುವ ತಲೆಗಳನ್ನು ನಗರದಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಬನ್ನಿ' ಎಂದು ಅರಸನ ಆಜ್ಞೆಯಾಯಿತು. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ತಲೆಗಳು ವಿಕ್ರಯವಾದರೂ, ಯಶಸ್ಸು ತಂದ ನರಶಿರ ಮಾತ್ರ ಮಾರಾಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಅರಸನಿಗೆ ತಮ್ಮ ನರದಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅಶೋಕನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿ ಕಳುಹಿ, ಯರಸ್ಸಿನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿದನು.

ಯಶಸ್ಸು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ, 'ದೇವ ! ಮೃಗ ಪಕ್ಷಿಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ನಾನು ತಾನೆಂದು ಜನರು ಕೊಂಡರು. ಈ ನರಶಿರವನ್ನು ಯಾರೂ ಸುಮ್ಮನೆಯೂ ಒಲ್ಲದೆ ಹೋದರು' ಎಂದನು.

'ಅದೇಕೆ, ಮಂತ್ರಿ ? ಈ ನರಶಿರವು ಅಷ್ಟು ನಿಕ್ಕಷ್ಟವೆ ?'

'ಹೌದು, ಮಹಾರಾಜ ! ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳ ತಲೆಗಿರುವ ಬೆಲೆ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ.'

'ಈ ತಲೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೀಗಾಯಿತೋ, ಇಲ್ಲ, ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನ ತಲೆಯಾದರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುವರೋ ?'

‘ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನ ತಲೆಯನ್ನೂ ಕೊಳ್ಳವೊಲ್ಲರು ಪ್ರಭು!’

‘ಎಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರ ತಲೆಗಳೂ ನಿಕೃಷ್ಟವಾದುವೆ?’

‘ಹೌದು, ಅರಸ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ತಲೆಯೂ ನಿಕೃಷ್ಟವಾದುದೇನು?’

ಇದನ್ನೂ ಎಲ್ಲರೂ ಬೇಡವೆನ್ನುವರೇನು?’

ಮಂತ್ರಿಯು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿ ಹೌದೆಂದನು.

ಮಂತ್ರಿಗೆ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕಾಲ ಬಂದ ತೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಹೀಗೆಂದನು:

“ಮಂತ್ರಿ! ಆ ದಿನ ನಾನು ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಕಾಲಿಗೆರಗಿದುದಕ್ಕೆ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ! ಈ ನನ್ನ ತಲೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡದಷ್ಟು, ಕೀಳಾಗಿರುವಾಗ, ಇದು ಅವರ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಹಾನಿಯೇನು? ಶಾಕ್ಯಪುತ್ರರ ಚಾತಿಯನ್ನು ಅರಸಬಾರದು, ಸಚಿವ! ನಡುವೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗೆ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದು ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆ. ಉತ್ತಮ ಕುಲದವನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಯಾದರೆ ಲೋಕವು ಅವನನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಿರುವಾಗ, ಹೀನವೆಂದವನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಿಯಾದರೆ ಅವನನ್ನು ಏಕೆ ದೂಷಿಸಬಾರದು?”

“ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ವಿಲೆ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಹೊರಗಿನ ವೇಷವನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡುದರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಮೇಲು ಕಾಣಿಸುವುದೆಂದು ಬುದ್ಧ ದೇವನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುವ

ನನಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರುವವನು ಸರ್ವಥಾ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಲ್ಲ. ನಾನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ನನ್ನ ದೇಹವು ಎದ್ದು ಶಾಕ್ಯಪುತ್ರರಿಗೆ ಸಮಸ್ತರಿಸ ಬಲ್ಲುದೆ? ಅವರನ್ನು ಸತ್ತರಿಸಬಲ್ಲುದೆ? ಇಂತಹ ದೇಹಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯೇಕೆ ಕೊಡಬೇಕು? ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದು ಭಸ್ಮವಾದ ಮನೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆಯೋ ಈ ದೇಹಕ್ಕೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೆಲೆ. ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಾಲು ಮೊಸರುಗಳು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಪಾತ್ರೆ ಒಡೆದು ಹೋದರೆ ನಷ್ಟವೇನು? ಹಾಗೆಯೇ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ದೇಹ ಸತ್ತರೂ ಏನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಮೊಸರು ತುಂಬಿದ ಮಡಿಕೆಯನ್ನು ಒಡೆದರೆ ಪರಿತಾಪವಾಗುವುದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡದವನು ಸಾಯುವಾಗ ಹಾಗೆಯೇ ಪರಿತಪಿಸುವನು.

“ಆದುದರಿಂದ, ಮಂತ್ರಿ, ನಾನು ಪೌಡ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಎರಗಿದರೆ ಅಸಮಾಧಾನ ವಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿಯದೆ. ತಾನೇ ಉತ್ತಮನೆಂದು ಮೆರೆಯುವವನು ಅಜ್ಞಾನಿಯು. ಆದರೆ, ಬುದ್ಧದೇವನ ವಿಷ್ಣುವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತವನಿಗೆ ಆತನ ದೇಹವೂ ಒಂದೆ, ಅರಸನ ದೇಹವೂ ಒಂದೆ. ಚರ್ಮ, ಮೂಳೆ, ಮಾಂಸ ಮುಂತಾದವು ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿವೆ. ದೇಹ ದೇಹಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಾಣುವುದು ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದುದು ಶೀಲ, ಸದಾಚಾರ, ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆ. ಅದು ಹೀನ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಮಾನಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು”

ಆಗ ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿತು. ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಹೃದಯವು ವಿಶಾಲವಾಯಿತು. ಧರ್ಮದ

ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವನು ತಾನೂ ಧರ್ಮಚಾರಿಯಾದನು.

ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ಅಶೋಕನು ಮಂತ್ರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಗಳನ್ನೂ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಅದು ನಂಬತಕ್ಕ ಮಾತಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಕತೆಯಿಂದ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದುದು—ಅಶೋಕನು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿದು, ತಕ್ಕ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಧರ್ಮಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಆತನು ಮಂತ್ರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ನಾವು ಗಮನಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಅಶೋಕನ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳು

ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣು

ಅಶೋಕನು ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ಒಂದು ಗಂಡು ಮಗು ಹೆತ್ತಳು. ಮಗು ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಶೋಕನು “ನಾನು ಧರ್ಮಚಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಗಂಡುಮಗ ನಾದನು. ಇವನು ಕೂಡ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲಿ” ಎಂದು ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಧರ್ಮವೈವರ್ಧನ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು.

ಮಗುವಿನ ಅಸಮಾನವಾಗಿ ಅರಳಿ ಹೊಳೆಯುವ ಕಣ್ಣು ಕಂಡು ಮೊರೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಹಿಮಾಚಲದ ಬಳಿಯಿರುವ ಕುಣಾಲವೆಂಬ ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳ ಹಾಗೆ ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆಯೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಒಂದು ಕುಣಾಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಗನ ಕಣ್ಣುಗಳೊಡನೆ ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತುಲನೆಮಾಡಿದನು. ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮಗುವಿಗೆ ಕುಣಾಲ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಕುಣಾಲನು ಮೊರೆಗೆ ಬಹು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದನು. ಸರ್ವಯಾದ ವಯಸ್ಸು ಬರಲು, ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯೆಂಬ ಸುಂದರಿಯೊಡನೆ ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಧರ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಹೀಗಿರಲು, ಒಂದುದಿನ ಅಶೋಕನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಣಿ
ಯಾದ ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಯು ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಮೋಹಗೊಂ
ಡಳು. ಕಾಮಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಬಿಟ್ಟು, ಅವನನ್ನು ತದ್ವಿ
ಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡಿಸಿದಳು. ಕುಣಾಲನು ಅವಳ ಮಾತು ಕೇಳಿ
ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು “ಅಮ್ಮ ! ತಾಯಿಯಾದ ನೀನು ಮಗ
ನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನುಡಿಯಬಾರದು” ಎಂದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ
ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು; ಅವಳ ಪಾಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಲಿಲ್ಲ.
“ತಾಯೆ! ಪಾಪದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಎಲ್ಲರ ನಿಂದೆಗೆ ಗುರಿ
ಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಧರ್ಮದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ನಡೆದು
ಸಾಯುವುದೇ ಮೇಲು ಎಂದನು. ತಿಷ್ಯರಕ್ಷಿತೆಗೆ ಅವನ ಮಾತು
ದುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಆಸೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತನಗೆ
ಅವಮಾನವಾಯಿತೆಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಬಹು ರೋಷ ಬಂತು.
ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಕೇಡುಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆ
ನೆಂದು ಹಟ ತೊಟ್ಟಳು.

ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ದಂಗೆಯೆ
ದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು ಅಶೋಕನು ತಾನೇ ಹೋಗಬೇ
ಕೆಂದಿದ್ದರೂ, ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಕುಣಾಲನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ
ದನು. ಕಳುಹಿಸುವಾಗ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಿಂದ ಕೊಂಚ ದೂರ
ಅವನೊಡನೆ ನಡೆದು, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ
ತಣಿಯದೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು.

ಅತ್ತ ಕುಣಾಲನು ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಹೋದನು. ಅವನು
ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಪುರಜನರು ತೋರಣ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಣ
ವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು. ‘ಅಶೋಕನಿಗಾಗಲಿ ರಾಜಕುಮಾರ

ಸಿಗಾಗಲಿ ನಾವು ಎದುರಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಹಂಪೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ದಂಗೆಯೇಳಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಕುಣಾಲನೆಗೆ ಆಡ್ಡಬಿದ್ದರು. ಕುಣಾಲನು ಅವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ದಂಗೆಯು ಎದ್ದಂತೆ ಅಡಗಿತು.

ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕುಣಾಲನು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ. ಪಾಟಲೀ ಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾದನು. ಯಾರಾರು ಏನೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಗುಣಮುಖವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಶೋಕನು, ತನ್ನ ಕಡೆಗಾಲವು ಬಂದಿತೆಂದುಕೊಂಡು, ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಲು ಬಯಸಿದನು. ಅವರ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯು ಅರಸನನ್ನು ತಾನು ಗುಣಪಡಿಸುವೆನೆಂದು ಅಭಯವಿತ್ತಳು. ಅಶೋಕನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಂತಹ ರೋಗವೇ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೂ ಬಂದಿತ್ತು. ರಾಣಿಯು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಳು. ಅವನ ಕರುಣೆನೋಳಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹುಳು ಎತ್ತು. ಅದು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಸಗ್ಗದೆ ಈರುಳ್ಳಿಯ ರಸದಿಂದ ಸತ್ತಿತು. ರಾಣಿಯು ಆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅಶೋಕನಿಗೆ ಈರುಳ್ಳಿ ತಿನ್ನಿಸಿದಳು. ದೊರೆಗೆ ಗುಣವಾಯಿತು. ಅವನು ಪ್ರೀತನಾಗಿ, ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯ ಬಯಕೆಯಂತೆ ಒಂದು ವಾರದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ವರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಕುಣಾಲನು ಹಿಂದೆ ತನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಅವಳು ಮರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದ ದುಡಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕೇಡು ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸಾಯಿತು. 'ಈ ಕಾಗದ ಕಂಡ ಗಳಿಗೆ ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳಬೇಕು. ಇದು ಅರಸನ ಆಜ್ಞೆ' ಎಂದು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಾಗದ ಒರೆದಳು. ಅವರ

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಶೋಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅಶೋಕನು, ಎರಡು ಹದ್ದು ಕುಣಾಲನ ಕಣ್ಣು ಕಿತ್ತಂತೆ ಕನಸಾಗಿ, ಆಗತಾನೆ ಎದ್ದಿದ್ದನು. ತಿಷ್ಠ ರಕ್ಷಿತೆಯು ಅದು ಬರಿಯ ಕನಸೆಂದು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಮಲಗಿಸಿದಳು. ಅರಸನಿಗೆ ಪುನಃ ಕನಸಾಯಿತು. ಕುಣಾಲನು ಕೂದಲು ಉಗುರು ಗಡ್ಡಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಂಡನು. ಪುನಃ ತಿಷ್ಠ ರಕ್ಷಿತೆಯು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಅರಸನಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಲು, ತಿಷ್ಠ ರಕ್ಷಿತೆಯು ತನ್ನ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಅವನ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿ, ಅದನ್ನು ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಅರಸನಿಗೆ ಪುನಃ ಕನಸಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳುದುರಿದಂತೆ ಕನಸು ಕಂಡಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕದಡಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅವನು ಬೆಳಗಾಗುವುದನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಬೆಳಗಾಯಿತು. ದೊರೆಯು ಅರಮನೆಯ ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಕೇಳಿದನು. ಅವರು 'ರಾಜ ! ಇಂತಹ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ಕಂಡವನು ತನ್ನ ಮಗನು ಕುರುಡಾದುದನ್ನೂ ಕಾಣುವನು' ಎಂದರು. ದೊರೆಗೆ ಮಹಾ ಯೋಚನೆ ಜನಿಸಿತು.

ರಾಣಿಯು ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರವು ಅಷ್ಟುವೇಳೆಗೆ ತಕ್ಷಶಿಲೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಪುರಜನರು ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ನಂಬಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಕುಣಾಲನು ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕೀಳುವುದನ್ನು ಅವರು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಚಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರಸನ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಆಜ್ಞೆಗಾಗಿ

ಮುಖಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಮಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಷ್ಟು ಕಠಿಣ ನಾದವನು, ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಏನು ಮಾಡುವನೋ ಎಂದು ನಡುಗಿದರು. ಆ ಆಜ್ಞೆಯು ಕುಣಾಲನಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಮಿಕ್ಕವರಂತೆ ಅವನು ಕೂಡ ಅದು ಅಶೋಕನ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದನು. ತಿಳಿದು, ಅರಸನ ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸುವುದು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಸಿದ್ಧನಾದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಕೀಳಲು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ಕುಣಾಲನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮ, ಅತ್ತ ಅಶೋಕನ ಭಯ. ಕಡೆಗೆ ಆ ಘೋರಕೃತ್ಯವನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಯಿತು.

‘ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗಬಾರದು, ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗಬಾರದು’ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುಣಾಲನು ಕಿರಿಯಂದಿನಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದನು. ಅವರಿಂದಲೇ, ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಾಗಲೂ ಅವನು ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಂದ ಹಿಂಸಕನು, ಜನರ ಹಾಯಾಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಕುಮಾರನ ಕಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಕಳಚಿದನು. ಆ ಕಣ್ಣನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಮಾರನು, ‘ಈ ಮಾಂಸದ ಮುದ್ದೆಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆಂದು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಎಂದಾದರೂ ಹೋಗತಕ್ಕುದಿದು ಇಂದೇ ಹೋಯಿತು’ ಎನ್ನುತ್ತ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಣ್ಣು ತೋರಿದನು. ಆ ಕಣ್ಣು ಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಕುಣಾಲನು ಕೊಂಚವೂ ವ್ಯಾಕುಲಪಡಲಿಲ್ಲ. ‘ಹೊರಗಿನ ಈ ಕಣ್ಣು ಹೋದರೂ ಹೋಯಿತು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವ ಒಳಗಣ್ಣು ನನಗೆ ಬಂತು. ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ನಾನು ತಂದೆಯ ಆಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ತಿಮಿತನಾಗಿದೆ’ ಎಂದು, ಧರ್ಮವನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತ ಸಂತೋಷ

ಚಿತ್ತನಾಗಿದ್ದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಆ ಆಜ್ಞೆಯು ಅಶೋಕನದಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದು ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯ ಮಾಟವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಕೂಡ ಕುಣಾಲನು ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿದ್ದನು. 'ಕಣ್ಣು ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ. ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಸಂತಿದೆ. ನನಗೆ ಈ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯು ಪ್ರೇಮದಿಂದಿರಲಿ' ಎಂದನು.

ಈ ನಡುವೆ ತನ್ನ ಗಂಡನು ಕುರುಡಾದುದು ಕಾಂಚನಮಾಲಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅದು ಕೇಳಿ ಗೋಳಾಡುತ್ತ ಬಂದಳು. ಕುಣಾಲನು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು, 'ದೇವಿ! ಅಳದಿರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಅವನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಫಲ ಸಿಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ದುಃಖಪಡಬಾರದು. ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು.' ಎಂದನು.

'ಕೇಳು, ದೇವಿ! ಹಿಂದೆ, ಬಲು ಹಿಂದೆ, ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬೇಡನಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವವನು. ಒಂದು ಸಲ ಐನೂರು ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಎನೋದಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣು ಕಿತ್ತನು. ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಆ ಜಿಂಕೆಗಳು ಬದುಕಿಯೂ ಸತ್ತಂತೆಯೇ ಆದವು. ದೇವಿ! ಆಗ ಬೇಡನಾಗಿದ್ದವನು ನಾನೇ. ಬೇಟೆಯಾಡಿ, ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಜನ್ಮಗಳು ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಐನೂರು ಜಿಂಕೆಗಳ ಕಣ್ಣು ಕಳಚಿದದರ ಫಲವಾಗಿ ಐನೂರು ಸಲ ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು ಉಣ್ಣದೆ ತೀರದು.

'ಹೀಗಾದರೂ, ನಾನು ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಇಷ್ಟ

ಸುಂದರನಾದುದು ಹೇಗೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಬಹುದು. ಹಿಂದೆ, ಕ್ರೈಕುಚಂಡನೆಂಬ ಬುದ್ಧನು ಸತ್ತಮೇಲೆ, ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ತೂಪ ಕಟ್ಟಿದರು. ಕೊಂಚ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಯಾರೋ ಕಳ್ಳರು ಆ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಒಡೆದು, ಒಳಗಿನ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕದ್ದರು. ಆ ಸ್ತೂಪ ಭಗ್ನವಾದುದು ಕಂಡು ಜನವೆಲ್ಲ ಗೋಳಾಡಿತು. ಒಬ್ಬ ಚತುರನಾದ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಅದನ್ನು ಕಂಡನು. ಕನಿಕರದಿಂದ ಆ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿಸನು. ಅದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕ್ರೈಕುಚಂಡನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ನಿಲಿಸಿದನು. ಕ್ರೈಕುಚಂಡನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೇವೆಯು ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ದೇವ! ಆಗ ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿದ್ದವನು ನಾನೆ. ಸ್ತೂಪದ ಉದ್ಧಾರದಿಂದ ರಾಜಕುಮಾರನಾದೆನು. ಮೂರ್ತಿಯ ಉದ್ಧಾರದಿಂದ ಸುಂದರನಾದೆನು. ಪುಣ್ಯದ ಫಲವನ್ನೂ ಉಣ್ಣದೆ ತೀರದು.'

ಹೀಗೆ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ, ಕುಣಾಲನು, ಅವಳೊಡನೆ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಪೀಣಾಗಾನದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದುದರಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ದಂಪತಿಗಳು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೂ ಬಂದರು. ಅಶೋಕನನ್ನು ಕಾಣುವುದು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಬಗೆದು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿತ್ತಿಸಿದರು. ದ್ವಾರಪಾಲಕನಿಗೆ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕುಣಾಲನೂ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯೂ ಪಕ್ಕದ ಲಾಯದಲ್ಲಿ ತಂಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಣಾಲನೆದ್ದನು. ಎದ್ದು, ತನ್ನ ನೀಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ನೀಣೆಯ ಧ್ವನಿಯು ಅಶೋಕ

ಕನ ಕಿವಿಗೂ ಬಿತ್ತು. ಮಗನು ಕಣ್ಣು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದೇಶಾಂ ತರಗತನಾದನೆಂದು ಕೇಳಿ, ಅವನು ಬಹಳ ಕುಗ್ಗಿಹೋಗಿದ್ದನು. ಕುಣಾಲನ ವೀಣೆಯ ಪರಿಚಯ ಅವನಿಗಿತ್ತು. ಹೊಸಜೀವ ಎಂದಂತಾಯಿತು. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ನಡು ಗಿದನು. ವೀಣೆ ನುಡಿಸುವವನನ್ನು ನೋಡಿ ಬರುವಂತೆ ದೂತ ರನ್ನಟ್ಟಿದನು. ಕುರುಡನೊಬ್ಬನು ಗಡ್ಡ ತಲೆಗೂದಲುಗಳನ್ನು ಬಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಲಾಯದಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ದೂತನು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಅಶೋಕನಿಗೆ ಅವರು ತನ್ನ ಮಗ ಮತ್ತು ಸೊಸೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೂ ಅವರಿರಲಾರದೆಂದು ಆಸೆ ಒಂದು ಕಡೆ, ತಾನೇ ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ಅಳುಕು ಒಂದು ಕಡೆ. ಅದರಿಂದ, ಬಂದವರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಾರದೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ದೂತ ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ದೂತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕುಣಾಲನು 'ನಾನು ಒಂದೆ ಅಶೋಕನ ಮಗನಾಗಿದ್ದೆನು. ಈಗ ಬುದ್ಧದೇವನ ಮಗನು' ಎಂದನು. ಎಂದು, ಅಶೋಕನ ಬಳಿಗೆ ತಾನೇ ನಡೆ ದನು.

ಮಗನ ಜೀವದ ದೇಹವನ್ನೂ, ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ, ಕಳೆದ ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಕಂಡು, ಅಶೋಕನು ಅವನನ್ನು ಕುಣಾಲ ನೆಂದು ನಂಬದೆ ಹೋದನು. ಆದರೆ ಅವನ ಬಾಯಿಂದಲೆ ಅವನು ಕುಣಾಲನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಎಚ್ಚತ್ತು 'ಮಗನೆ! ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಕುಣಾಲನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. ಈಗ ಹೇಗೆ ಕುಣಾಲಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಿ ? ಎಂದು ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಹಲುವಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುಣಾಲನು

‘ಮಹಾರಾಜ! ಆಗಿಹೋದುದಕ್ಕೆ ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಯಾರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರೆಂದು ಬುದ್ಧದೇವನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ! ರಾಜ! ನಾನು ಹಿಂದೆಮಾಡಿದ ದುಷ್ಟಕರ್ಮವೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈಗ ಕಣ್ಣು ನೀಗಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದು’ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಸಂತೈಸಿದನು.

ಅಶೋಕನ ದುಃಖ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಅವನ ಕೋಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೂಲಕಾರಣಳಾದ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯನ್ನು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದನು. ಆದರೆ ಕುಣಾಲನು ‘ರಾಜ! ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಮಾನವಲ್ಲ. ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕೇ ಏನು ಘಾಸಿ ಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಪ್ಲಮಾಗುಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದುದು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ’ ಎಂದು ಅವನನ್ನು ತಡೆದನು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಘೋಷನಂಬ ಬೌದ್ಧಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಮಹಾತ್ಮನು. ಅಶೋಕನು ಕುಣಾಲನನ್ನು ಅವನ ಬಳಿ ಕರೆದೊಯ್ದು, ಸರ್ವ ವಿದ್ಯಾ ಮಾನಗಳನ್ನೂ ಸಿವೇದಿಸಿ, ‘ಆರ್ಯ! ಈತನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕರುಣಿಸಬೇಕು’ ಎಂದು ಬೇಡಿದನು. ಕುಣಾಲನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕರುಣಿಸುವುದಾಗಿ ಘೋಷನು ಅಭಯ ಕೊಟ್ಟನು. ಹಾಗೆ ಅಭಯ ಎತ್ತು, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನವರನ್ನು ಕುರಿತು ‘ನಾಳೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಲು ಬರುವವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಹಿಂದೊಂದು ಪಾತ್ರೆ ತರಲಿ’ ಎಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು.

ಮಾರನೆಯ ದಿನಸ, ಘೋಷಕನ ಧರ್ಮವಿವರವನ್ನು

ಕೇಳಲು ಜನರು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಬಂದರು. ಬಂದವರೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ಪಾತ್ರೆ ತಂದರು. ಫೋಷಕನ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತ ಜನರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅನಂದಬಾಷ್ಪ ತುಂಬಿ ಹರಿಯಿತು. ಅವರು ಆ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದರು.

ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಬಟ್ಟಲಿಗೆ ತುಂಬಿ, ಫೋಷಕನು, 'ಈ ನೀರು ಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮಶ್ರವಣದಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದುದು. ಇದು ಸತ್ಯವಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾದರೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಂತೆ ಇರಲಿ ; ಹಾಗೆಲ್ಲದೆ ನಾನೆಂದುದು ಋತವಾದರೆ, ಈ ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದ ಕಣ್ಣು ಮರಳಿ ಬರಲಿ' ಎಂದನು.

ಕುಣಾಲನು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆ ನೀರು ತೆಗೆದು ಕಣ್ಣು ತೊಳೆದನು. ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕುಣಾಲದ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆಯೇ ಕುದುರಿದುವು. ಅಶೋಕನ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು.

ಅಗ್ರಮಹಿಷಿ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆ

ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಯ ಕಾಟ ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ಬಾಳಿನ ಸವಿ ಕೆಡಿಸಲು ಅವಳೇ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಾರಣವಾದಳು.

ಅರಮನೆಯ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವಿತ್ತು. ಬುದ್ಧದೇವನು ಗಯೆಯ ಬಳಿ ಒಂದು ಆಲದ ಮರದಡಿ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆ ಆಲದ ಮರದ ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದನು. ಅದೆ ಬೆಳೆದು ಮಹಾ

ವೃಕ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಶೋಕನು ಪರಮಾದರದಿಂದ
ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ತೆರತೆರನಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಆ
ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ದೊರೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವನ್ನು
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವುದು, ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾದ ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಗೆ
ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರವೇನೆಂದು ಬಹು ಕಾಲ
ಹೋಚಿಸಿದಳು. ಕಡೆಗೆ, ಒಬ್ಬ ಹೊಲತಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿ-
ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವು
ಒಣಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆ ವೃಕ್ಷ ಹೋದಮೇಲೆ ಅರಸನು ತನ್ನ
ಬಳಿಯೇ ಸದಾ ಇರುವನೆಂದು ರಾಣಿಯು ಭ್ರಮಿಸಿದಳು.

ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವು ಒಣಗಿತೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ತಿಳಿ-
ಯಿತು. ಅದರ ಏಕೆ ಒಣಗಿತೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ಅರಿಯನು.
ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಅನ್ನ ಬಿಟ್ಟನು, ನೀರು ಬಿಟ್ಟನು, ನಿದ್ರೆ
ಬಿಟ್ಟನು. ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವು ಮತ್ತೆ ಚಗುರದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಣಬಿಡು-
ವೆನೆಂದು ವ್ರತಮಾಡಿದನು. ಅಶೋಕನು ಬೋಧಿ ವೃಕ್ಷವನ್ನು
ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ತಿಷ್ಠರಕ್ಷಿತೆಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ
ತಿಳಿಯಿತು. ತಾನು ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದ ಆಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ನಾಚಿದಳು. ಪುನಃ ಅದೇ ಹೊಲತಿಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಒಣಗಿದ
ಬೋಧಿವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡಿಸಿದಳು.

ಬೋಧಿವೃಕ್ಷವು ಚಗುರಿದುದು ಕೇಳಿ ಅಶೋಕನ ಆನಂದ
ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತು. ಆ ಆನಂದಾತಿರೇಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ
ಉತ್ಸವವನ್ನೇ ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಿಂಬಿಸಾರಾದಿ ರಾಜರು ಕೂಡ
ಅಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ

ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ನಾನೂರು ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ದೊರೆಯು, ಚಂದನ ಕರ್ಪೂರ ಕೇಸರಿ ಕೂಡಿದ ಪರಿಮಳ ಜಲವನ್ನು ಐದು ಸಾವಿರ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿ ಸ್ವತಿಕದ ಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಜೋಧಿವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಸಹಸ್ರಾರು ಸ್ತುಷ್ಠಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ದರಿಪ್ರ ಹರಿಯುವ ವರೆಗೂ ದಾನಮಾಡಿದನು. ಬಂದು ನೆರೆದ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು ಐದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಬಹು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಐದು ತಿಂಗಳಾದಮೇಲೆ, ಯಾರೂ ನಡಸದ ದಾನವನ್ನು ತಾನು ನಡಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ತನ್ನ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದೊಡನೆ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸಚಿವರನ್ನೂ, ತನ್ನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಭಂಡಾರದೊಂದುಳಿದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಸಂಘಕ್ಕೆ ದಾನಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಅವರು ಕೇಳಿದ ಬೆಲೆ ಕೊಟ್ಟು ದಾನಮಾಡಿದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವು ಹೀಗೆ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಶೋಕನ ಮರಣ

ಹಿಂದೆ, ಬುದ್ಧನು ಬದುಕಿದ್ದಾಗ, ಅನಾಥಪಿಂಡಿಕನೆಂಬವನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೂರು ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದನು. ಅದು ಕೇಳಿ, ತಾನೂ ಒಂದು ನೂರು ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನು ದಾನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಾಯಿತು.

ಅಶೋಕನು ೮೪,೦೦೦ ಸ್ತೂಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪ್ರತಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಎ ರ ಡೆ ರ ಡು ಸಾವಿರ ಹೊನ್ನು ದಾನ

ಕೊಟ್ಟನು. ತಾನು ವಂಚರಿಸಿದ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ದಾನಮಾಡಿದನು. ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ವರುಷದ ಐದು ತಿಂಗಳೂ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವರಿಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಸುವರ್ಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡಿದನು. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ಸ್ನಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಸಾಧಾರಣ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟನು. ಅಪರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಭಂಡಾರ ಹೊರತಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ದಾನಮಾಡಿ, ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಸುವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ತೊಂಬತ್ತಾರು ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿದನು.

ಹೀಗಿರಲು ಅಶೋಕನ ಅಂತ್ಯಕಾಲ ಸಮೀಪಿಸಿತು. ಅಶೋಕನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನೂರು ಕೋಟಿಯ ದಾನವು ಇನ್ನೂ ಮುಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಮುಗಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಎಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದನೋ ಎಂದು ಬಹಳ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿದ್ದನು. ಅರಸನ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಧಗುಪ್ತನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಕಾರಣವನ್ನು ಜಿಗಣಿಸಿದನು. ಆಗ ಅಶೋಕನು, “ರಾಧಗುಪ್ತ! ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತು ಹೋಯಿತೆಂದಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಅರಸುತನ ಮುಗಿಯಿತೆಂದಾಗಲಿ, ನಾನು ಸಾಯುವೆನೆಂದಾಗಲಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಗುಣ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ದೇವಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲ ಪೂಜಾರ್ಹವಾದ ಇಂತಹ ಸಂಘವನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಕಂಡೇನು! ಅವರಿಗೆ ತಿಂಡಿ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಒದಗಿಸುವೆನು! ಇದನ್ನು ನೆನೆದು ಚಿಂತಿಸುವೆನು, ರಾಧಗುಪ್ತ! ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ನೂರು ಕೋಟಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು

ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಆ ಆಸೆ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಅದೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುಕಾಲನ ಮಗನಾವ ಸಂಪ್ರತಿಯು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅವನ ಬಳಿ ಸೋಗಿ, 'ರಾಜಕುಮಾರ! ನೀನು ಮುಂದೆ ಅರಸಾಗತಕ್ಕವನು. ಅಶೋಕನ ಆಯುಸ್ಸು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮಿಕ್ಕ ದೊರೆಗಳ ಭಂಡಾರಗಳು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿವೆ. ನಿನ್ನ ಭಂಡಾರ ಮಾತ್ರ ಬರಿವಾಗುತ್ತಿದೆ!' ಎಂದು ಚುಚ್ಚಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಪ್ರತಿಯು ಅವರ ಬೋಧನೆಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು, ಅಶೋಕನಿಗೆ ಹಣ ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಬೋಕ್ತೆಸದವನಿಗೆ ಅಜ್ಜಿ ಮಾಡಿದನು.

ಅಶೋಕನಿಗೆ ಏನವೂ ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೋಕ್ತೆಸದಿಂದ ಬರುವ ಹಣ ನಿಂತಮೇಲೆ, ಅಶೋಕನು ಆ ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನೇ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದು ಕಂಡು, ಸಂಪ್ರತಿಯು. ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆಗೆ ಬದಲು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾತ್ರೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದು ಕೂಡ ವಾನಕ್ಕಾಗಿ ಏನಿರೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡೆ ಕಡೆಗೆ ಅಶೋಕನಿಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಡಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂತೂ, ಅಶೋಕನು ಬಯಸಿದ್ದ ಸೂರು ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನಿನ ದಾನವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಅಶೋಕನು ಒಂದು ಅರ್ಧ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ಸಜಿವರನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿ, 'ಈ ನಾಡಿನ ಅರಸನು ಯಾರು?' ಎಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಕೇಳಿದನು.

ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪೀಠಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ,

‘ದೇವ ! ಈ ನಾಡಿಗೆ ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅರಸನುಂಟಿ !’ ಎಂದರು.

ಅರೋಹನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು. ‘ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನಿಜವಲ್ಲದುದನ್ನೇ ಹೇಳುವಿರಿ. ನನ್ನ ಅರಸುತನವು ಮುಗಿಯಿತು. ಈಗ ಈ ಅರ್ಧ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ದಾನ ಕೊಡಲು ನನಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ ನನಗೆ ಈ ದುಃಖ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಎಷ್ಟು ಸುಖ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ದುಃಖ ಬರುವುದು—ಎಂದು ಬುದ್ಧದೇವನು ಹೇಳಿರುವನು. ಆತನ ಮಾತು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಗದು. ಏಕಚ್ಛಕ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯಿಯಾಗಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದವರನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದೆ ನು. ಈಗ ಆ ವೈಭವ ಹೋಯಿತು. ಲತೆಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಹೂಸಿನ ಹಾಗಾದೆನು’ ಎಂದನು.

ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ, ಬಳಿಯವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕರೆದು, ‘ಗೆಳೆಯ ! ನನಗೆ ಈಗ ಹಿಂದಿನ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಸುಕೃತಗಳ ಬಲದಿಂದ ನಿನಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಇದೋ, ಈ ಅರ್ಧ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯನ್ನು ಕುಕ್ಕುಟಾರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸು. ಅರ್ಪಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಅರೋಹನ ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳು. ಇದೆ ನನ್ನ ಕಡೆಯ ಭಿಕ್ಷೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸು. ಅರಸುತನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ನನ್ನನ್ನು ತೊರೆದುವೆಂದು ನಿವೇದಿಸು. ಆ ಭಿಕ್ಷುಗಳಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಅರ್ಧ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯನ್ನೇ ನನ್ನ ಕಡೆಯ ದಾನವೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ. ಎಂದಿನಂತೆ ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಲಿ’ ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ನಿಯೋಗಿಯು ಅರಸನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರವಹಿಸಿ ನಡೆದು ಅಲ್ಲಿನ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, 'ಇದುವರೆಗೆ ಅಶೋಕನು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಮಸ್ತು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯು ತುದಿಮುಟ್ಟು ಮುಳುಗಿತು. ಅಧಿಕಾರ ಹೀನನಾಗಿ ಸಂಜೆಯ ಸೂರ್ಯನಂತಾಗಿರುವನು' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಅಶೋಕನ ಕಳುಹಿಸಿದ ಅರ್ಧ ಆಮಲಕವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಆ ದಾನವಸ್ತು ಬಹು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ನುಣ್ಣಿಗೆ ಅರೆದು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಸವಿದು ತಣಿದರು.

ಈ ನಡುವೆ ಅರಸನೆಯಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು, 'ಈ ನಾಡಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾರು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ, 'ದೇವ! ಈ ನಾಡಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೀನೇ!' ಎಂದರು. ಅದು ಕೇಳಿ ಅಶೋಕನು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೇಲೆದ್ದನು. ಭಿಕ್ಷುಗಳಿರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿದನು.

'ನಾನು ಇನ್ನೂ ಈ ನಾಡಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತಾನೆ! ನನ್ನ ಭಂಡಾರ ಒಂದುಳಿದು, ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವೆನು. ಹಸುರಿಸ ಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟು, ಸಮುದ್ರವೆ ಒಡ್ಡಾಣವಾಗಿ, ಸಕಲ ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸಲಹಿ. ಮಂದಾರ ಗಿರಿಯನ್ನು ಮೊತ್ತಿರುವ ಈ ಭೂತಳವನ್ನು ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನು. ಈ ದಾನವ ಫಲವು ನನಗಾಗಲಿ. ಈ ಸತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಇಂದ್ರ ಪದವಿ ಬೇಡ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ

ಬೇಡ, ದೊರೆತನವಂತೂ ಮೊದಲೆ ಬೇಡ. ನಾನು ಈ ದಾನ ದಲ್ಲಿ ತೋರಿರುವ ಸುಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ, ನನಗೆ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳು ದೊರಕಿದರೆ ಸಾಕು ; ಬೇರೇನೂ ಬೇಡ. ಅದೆ ಬಲು ಹಿತಕರವಾದುದು. ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಶೋಕನು, ತನ್ನ ದಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಾನಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ, ಅವಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಾಜಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಬೌದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ಅಶೋಕನು, ಕಾಲನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಮೃತ ನಾದನು.

ಅಶೋಕನ ಗುಣಗಾನ

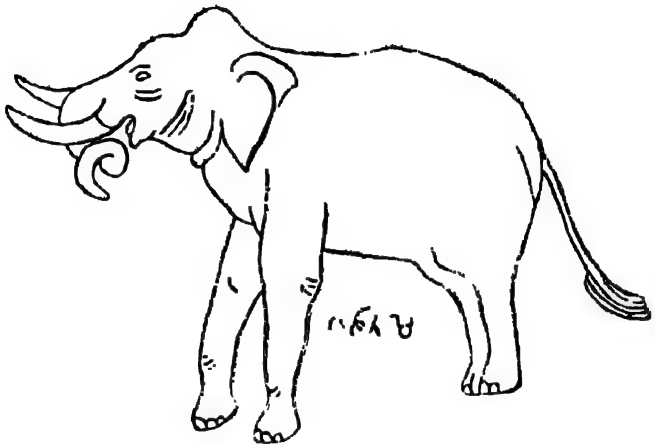
ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು 'ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಬಹು ಮಧುರವಾಗಿವೆ. ಜನರು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ' ಎಂದನು. ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಅಶೋಕನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಹೇಳಬಹುದು. ನಮಗೆ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕ.

ನಮ್ಮ ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಪಂಚದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕಾನೇಕ ಅರಸರು ಆಳಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅಶೋಕನಂತಹ ದೊರೆಯು ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮೊಳ ಮೈಲಿಗಳುದ್ದ ಬಿರುದಿನ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳಿಲ್ಲದ ಅಶೋಕನು ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜಕುಲಚೂಡಾಮಣಿ, ರಾಜಪರಮೇಶ್ವರ, ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕುಲಮಕುಟಮಣಿ, ಅನುಪತಿವ್ರಾತ ಮಣಿಮಕುಟ ಕಿರಣ ದ್ಯೋತಿತಪಾದ, ಅಖಿಳಕ್ಷಾತ್ರಪಾಲಮೌಳಿಮಣಿ ಕಿರಣಾಸಾಳಿತ ನಖಮಯೂಖ ರಂಜಿತಚರಣ—ಮುಂತಾದವು ಮಿಕ್ಕ ರಾಜರ ಬಿರುದುಗಳು; ಅಶೋಕನದು ಬರಿಯ 'ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯ', 'ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿ'. ಆ ಅಟ್ಟಹಾಸವೆಲ್ಲಿ, ಈ ಅನಾಡಂಬರವೆಲ್ಲಿ! ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಕಷ್ಟನಮೇಲೆ ಬಿಳುಪು ಕಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅಶೋಕನ ಅನಾಡಂಬರವನ್ನೂ, ಮೃದುತ್ವವನ್ನೂ, ಏನ

ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಆತನ ಶಾಸನಗಳೇ ಸಾಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಶಾಸನಗಳೆಂದು ಕರೆದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ದರ್ಪವಿಲ್ಲ. ಆಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲ, ಅಟ್ಟಹಾಸವಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಮಲತೆಯೂ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಯಾವನೋ ಮಹಾತ್ಮನು ಸರ್ವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಂತೆ, ತಾಯಿಯು ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಒಂದೇ ಮಗುವನ್ನು ಅನುಕಂಪದಿಂದ ನುಡಿಸುವಂತೆ, ಪರಮ ಆಪ್ತನಾದ ಮಿತ್ರನು ಹಿತವಚನ ಹೇಳುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಅಶೋಕನು ಮಿಕ್ಕ ದೊರೆಗಳಿಗಿಂತ ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಅವನ ಶಾಸನಗಳೇ ಸಾಕು.

ಅಶೋಕನ ಕೀರ್ತಿ ಹೀಗೆ ನಿಂತಿರಲು ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, 'ಇಷ್ಟು ಸಾಕು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಕೊಂದು ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವುದು ಬೇಡ' ಎಂದು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದವನು ಅಶೋಕನೊಬ್ಬನೇ. ಬೇರೆ ಯಾವ ದೊರೆಯೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಮದ್ದು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ರಾಜ್ಯವಾದವೇಲೆ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟುವವರೆ. ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಗಮನಕೊಡದೆ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವ ಆಸೆಗೆ ವಶವಾದವರೆ. ಅಶೋಕನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ದೊರೆಗಳಿಗಿಂತ ಕೀಳಾದವನಲ್ಲ. ತಂದೆ ತಾತಂದಿರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ವಿಶಾಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಿಕ್ಕವರಂತೆ ಅವನಿಗೂ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ದುಚ್ಚು ಇತ್ತು. ಕಳಿಂಗದೊಡನೆ ಕಾದಿ, ಅವರನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಜಯಿಸಿದನು. ಆ ಒಂದು ಯುದ್ಧದ ಸಾವು ನೋವುಗಳ

‘ గజతమే ’

[ఈ చిత్రపు కార్టూనిలాలాపనవల కళగిది. అనేయ కళగగే, బ్రాహ్మీ లిపియల్ల “గజతమే” అందు బరేదిదే. “గజతమే” అందరే “శ్రీశ్శ వాద అనే”. బుద్ధదేవనిగే, “మహానాగ” అంబ డేసరిత్తు. “మహానాగ” అందరే “గజతమే” అందరే “శ్రీశ్శ వాద అనే” అందరే బుద్ధ న గురుతు]

ಈನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಅವನ ಹುಚ್ಚು ಮರೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲಿ, ಸೇರದಿರಲಿ, ಜನಪದವೆಲ್ಲವೂ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳಲೆಂಬುದೇ ಅವನ ತತ್ತ್ವವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಪುನಃ ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಿದಂಡವು ಅಶೋಕನ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಇಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆಯೂ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಕಲ ಭೂಮಂಡಲದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಿದವನು ನಮ್ಮ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಬ್ಬನೇ !

ಅಶೋಕನು ಅನನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಲು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದೊಂದಲ್ಲದೆ, ಬೇರೊಂದು ಬಲವಾದ ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದು ಆತನ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಬಹು ವಿಶಾಲವಾದ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ.

ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನು. ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟು ಬೌದ್ಧನಲ್ಲ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಐದು ವರುಷದ ನಂತರ ಬೌದ್ಧನಾದವನು. ಆದರೆ ಮನಸಾ ಬೌದ್ಧನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಎರಡೂವರೆ ವರುಷ ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಇರುವಾಗ ಕಳಿಂಗದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವವು ರುಚಿಸಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ಅವನು ಬೌದ್ಧ ಸಂಘದ ರಕ್ಷಕನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಮೂರನೆಯ ಬೌದ್ಧ ಸಭೆ ನಡೆದಾಗ, ಅಶೋಕನು ತಾನೇ ತಿಷ್ಠನೊಡನೆ ಕುಳಿತು ಬಂದ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು ; ಅಜ್ಞರಾದವರಿಗೆ ಬಿಳಿಯಬಟ್ಟೆ ಯುಡಿಸಿ ಹೊರಗೊಡಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೌಶಾಂಬಿ, ಸಾಂಚಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಯಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ “ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುವೇ

ಆಗಲಿ, ಭಿಕ್ಷುಣಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಸಂಘಕ್ಕೆ ತಪ್ಪು ಬೋಧಿಸಿ, ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಬಿಳಿಯ ಬಟ್ಟೆಯುಡಿಸಬೇಕು. ಯಾರೂ ವಾಸಿಸದ ಕಡೆ ಅವರು ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ಅನುಶಾಸಿಸಿರುವನು. ಅಶೋಕನು ಈ ರೀತಿ ಅಜ್ಞಾನಮಾಡುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದನು.

ಅಶೋಕನು ತಾನು ಬೌದ್ಧನಾದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ರಾಜಮನೆತನದವರು ಅನೇಕರು ತಾವೂ ಬೌದ್ಧರಾದರು. ಹಾಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು: ಅಶೋಕನ ತಮ್ಮ ವೀತಶೋಕ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಾದ ಕುಣಾಲ, ಮಹೇಂದ್ರ. ಸಂಘಮಿತ್ರಿಯರು. ಅಶೋಕನ ಬೇರೊಬ್ಬ ಮಗಳಾದ ಚಾರುಮತಿಯು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ವತಿವಿಯೋಗವಾಗಲು, ತಾನೂ ಭಿಕ್ಷುಣಿಯಾಗಿ ನೇಪಾಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು.

ಅಶೋಕನು ತಾನು ಧರ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಕಲಿತ ಧರ್ಮವನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಕಲಿಸಿದನು. ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧನಾಗಿ ಸಂಘದ ರಕ್ಷಣನಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದುದು ಬೌದ್ಧಮತದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನಲ್ಲ; ಆತನು ಬೋಧಿಸಿದುದು ಸಕಲ ಮತಗಳ ಸಾರವನ್ನು. ಧರ್ಮ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಲಿ, ಬೌದ್ಧರಾಗಲಿ, ಚೈನರಾಗಲಿ, ಆಜೀವಕರಾಗಲಿ, ಯಾವ ಪಾಪವೆಂದರೇ ಆಗಲಿ — ಇಹವರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಡೆಯಲು ಅವರು ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬೇ

ಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಒಂದೇ. ಆ ಕರ್ತವ್ಯವು, ಆ ಧರ್ಮವು, ಅದೇ ಸರ್ವ ಮತಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಧರ್ಮ. ಅದೇ ಅಶೋಕನ 'ಧರ್ಮ.'

‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು, ವೃದ್ಧರನ್ನು ಉಪಚರಿಸಬೇಕು ; ದಾಸಭೃತ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವವನ್ನೂ ತೋರಬೇಕು. ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವು ಆದಷ್ಟು ಬಹುವಾಗಬೇಕು. ಪಾಪ ಆದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಭಾವಶುದ್ಧಿ, ಕೃತಜ್ಞತೆ, ದೃಢಭಕ್ತಿ, ದಯೆ, ದಾನ, ಸತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳಿರಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಶುಚಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಧರ್ಮ. ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ.’ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಇದು ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ಯಾವ ಮತದವನೂ ಕಾದಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದು ಸರ್ವಮತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಒಲಿಸುವ ಧರ್ಮ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಷ್ಟು ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದವರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನೆ ಮೊದಲನೆಯವನು.

ಅಶೋಕನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೊರಗೂ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ಅದಲ್ಲದೆ ಬೌದ್ಧರಿಗಾಗಿಯೇ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮಶಾಸನವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧದೇವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಆರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿದನು. ಪ್ರತಿ ಭಿಕ್ಷು ಭಿಕ್ಷುಣಿಯೂ ಆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಬೌದ್ಧರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬೋಧಿ

೧೨೩೪೫೬೭೮೯೧೦೧೧೧೨೧೩೧೪೧೫೧೬೧೭೧೮೧೯೨೦೨೧೨೨೨೩೨೪೨೫೨೬೨೭೨೮೨೯೩೦೩೧೩೨೩೩೩೪೩೫೩೬೩೭೩೮೩೯೪೦೪೧೪೨೪೩೪೪೪೫೪೬೪೭೪೮೪೯೫೦೫೧೫೨೫೩೫೪೫೫೫೬೫೭೫೮೫೯೬೦೬೧೬೨೬೩೬೪೬೫೬೬೬೭೬೮೬೯೭೦೭೧೭೨೭೩೭೪೭೫೭೬೭೭೭೮೭೯೮೦೮೧೮೨೮೩೮೪೮೫೮೬೮೭೮೮೮೯೯೦೯೧೯೨೯೩೯೪೯೫೯೬೯೭೯೮೯೯

೧೨೩೪೫೬೭೮೯೧೦೧೧೧೨೧೩೧೪೧೫೧೬೧೭೧೮೧೯೨೦೨೧೨೨೨೩೨೪೨೫೨೬೨೭೨೮೨೯೩೦೩೧೩೨೩೩೩೪೩೫೩೬೩೭೩೮೩೯೪೦೪೧೪೨೪೩೪೪೪೫೪೬೪೭೪೮೪೯೫೦೫೧೫೨೫೩೫೪೫೫೫೬೫೭೫೮೫೯೬೦೬೧೬೨೬೩೬೪೬೫೬೬೬೭೬೮೬೯೭೦೭೧೭೨೭೩೭೪೭೫೭೬೭೭೭೮೭೯೮೦೮೧೮೨೮೩೮೪೮೫೮೬೮೭೮೮೮೯೯೦೯೧೯೨೯೩೯೪೯೫೯೬೯೭೯೮೯೯

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಖರೀದಿಗಾರ ಲಿಪಿ.

[ಈ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ, ಮೇಲೆ ಇರುವುದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಲಿಪಿ. ಅದನ್ನು "ದೇವಾನಾಂ ಪಿಯೋ ವಿರುದ್ಧಸಿ ರಾಜಾ ಸರ್ವತ ಇಚ್ಛತಿ ಸರ್ವೇ ಜಾತಾಂ ವಸೇಯು" ಎಂದು ಎಡಗಡೆಯಿಂದ ಬಲಗಡೆಗೆ ಓದಬೇಕು. ಕೆಳಗೆ ಇರುವುದು ಖರೀದಿಗಾರ ಲಿಪಿ. ಅದನ್ನು "ದೇವನಂ ಪ್ರಿಯೋ ಪ್ರಿಯತಿ ರಜ ಸವತ್ ಇಚ್ಛತಿ ಸನ್ ಪ್ರಪಂಡ ವಸೇಯು" ಎಂದು ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಎಡಗಡೆಗೆ ಓದಬೇಕು.]

ಸಿದ ಆ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ನೋಡೋಣ. ಮೊದಲನೆಯದು ಶೀಲ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತುದು. ಒಂದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತುದು. ಎರಡು ಮುನಿಯಾದವನು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು. ಅತ್ಮಪರೀಕ್ಷೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಒಂದರಲ್ಲಿ. ಕಡೆಯದರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಡಬಾರದೆಂದು ಬುದ್ಧನು ಮಗನಾದ ರಾಹುಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ಹೀಗೆ ಬೌದ್ಧರಿಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ಅಶೋಕನು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವಂತಹ ಭಾಗಗಳನ್ನೇ ಆಯ್ದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೌಟಿಲ್ಯನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಿದ್ದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆತನು ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹು ನುರಿತವನು. ಅವನು 'ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಆದರಿಸಿದರೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವುದು. ಒಂದು ದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ, ಅವರ ಮತಾಚಾರಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸದೆ ಅವರನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಅದೇ ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರನ್ನೂ ಆಜೀವಕರನ್ನೂ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ತಾತನ ಮಂತ್ರಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಅವನು ಆಚರಣೀಯವೆಂದುದನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು. ಅವನು ನಿಷೇಧಿಸಿದುದು ಅಪ್ರಕೃತವೆಂದು ಆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತಿಹಾಕಿದನು. ಎಲ್ಲ ಮತದವರೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ವಾಸಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ದೇವನಾಂ ಪ್ರಿಯನ ತೀವ್ರ ಬಯಕೆಯಾಯಿತು.

ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಸಾಲದೆಂದು

ಒಂದು ಇಡೀ ಶಾಸನವನ್ನೇ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸಲು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಶಾಸನವು ಅವನ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡ ನೆಯದು. ಅಶೋಕನ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಆ ದಿವ್ಯ ಶಾಸನದ ಕನ್ನಡ ರೂಪವನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮುಷ್ಟತ್ತುಮೂರ ನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶಾಸನ ಸಿಕ್ಕುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನವೂ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಷಾಬಾಸ್‌ಗರ್ಹ ಎಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಾಸನವೊಂದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೈಬರ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗ ವಾಗಿ ಹಿಂದೂದೇಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಷಾಬಾಸ್‌ ಗರ್ಹ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಪರದೇಶದಿಂದ ಬಂದವನಿಗೆ, ಅಶೋಕನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮತದವರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಸೌಹಾರ್ದ ದಿಂದ ವಾಸಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಸ್ವಮತವನ್ನು ಹೊಗಳದೆ, ಪರಮತವನ್ನು ದೂಷಿಸದೆ, ಪರಸ್ಪರ ಮತಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಂತೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ಹಾಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ, ಹಿಂದೂದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವ ಮೊದಲು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಷಾಬಾಸ್‌ಗರ್ಹಿಯ ಹನ್ನೆರ ಡನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನ. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ ಸಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ರಾಪ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಬಾಳಲೆಂದು ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವನು ಅಶೋಕನೇ. ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ನಾದರೂ, ತನ್ನ ಜನಪದದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಅನುಶಾಸಿಸಿ, ಜನರಿಲ್ಲರೂ ಬೌದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಕ ನ ಸಿ ನ ಲ್ಲಿ ಯೂ ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಆ ಧರ್ಮೋನ್ಮಾದದ ಮೊಂಕೇ ಇರ ಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ

ಪುಣ್ಯಗಳಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗ ಪಡೆಯಲೆಂದು, ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಒಂದು ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಅವನ ಹೆಸರು ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿರುವವರೆಗೂ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಹಿಡಿದು ದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗನು ಅಶೋಕನೇ.

ಅಶೋಕನ ಇನ್ನೊಂದು ಹಿರಿಯ ಗುಣವೆಂದರೆ - ತಾನು ಬೋಧಿಸಿದಂತೆ ತಾನೂ ಆಚರಿಸಿದುದು. ಎಲ್ಲ ಮತಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಆದರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದನಷ್ಟೆ. ತಾನು ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದನು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಬೌದ್ಧರು, ಜೈನರು, ಆಜೀವಕರು, ಇತರ ಪಾಷಂಡರು ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ಪಂಗಡಗಳಿದ್ದವು. ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನರಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಪಂಗಡಗಳುಂಟಾಗಿ, ಅಂತಃಕಲಹ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಬೌದ್ಧರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಜೈನರಿಗಾಗದು, ಜೈನರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಜೀವಕರಿಗಾಗದು; ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಒಬ್ಬರಿಗಾಗದು. ಈ ರೀತಿಯ ಮತ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಲಹಗಳಿಂದ ದೇಶದ ಹಿತಕ್ಕೂ ಜನಗಳ ಏಳಿಗೆಗೂ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯಿಂದ ಅವರ ಕಲಹಗಳು ನಿಂತು ಸೌಹಾರ್ದ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಶೋಕನು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೌದ್ಧರನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಜೈನರು ಕೂಡ ಧರ್ಮಾಚಾರಿಗಳಾಗಲೆಂದು ಅವರ ನಡುವೆ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಧರ್ಮ ಮಹಾನಾತ್ರರಿಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡವಿತ್ತು. ಒಂದು

ಪಂಗಡದವರು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಹಿಂದಿನ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ಬುದ್ಧರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಕಂಡರೆ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಶೋಕನು ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಅನುಯಾಯಿ. ಆದರೂ, ಅವನು ಮಿಕ್ಕಿನ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರು ಬುದ್ಧರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಕನಕಮುನಿ ಬುದ್ಧನ ಸ್ತೂಪವನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡಿಸಿದನು; ಆ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ತಾನೇ ಹೋಗಿ ದರ್ಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭವನ್ನು ನೆಡಿಸಿದನು! ಅದೇ ಸರ್ವ ಮತ ಸಮತೆಯ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಆಜೀವಕರಿಗೆ ಕೂಡ ಮೂರು ಪರ್ವತ ಗುಹೆಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟನು.

ಒಂದು ಮತದವರು ಇನ್ನೊಂದು ಮತದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ಕಲಿತುದು ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಅಶೋಕನು ಹೀಗೆ ಶಾಂತಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಅವನ ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಕಾರಣ. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಲೆಂದು ಎಷ್ಟು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದನು! ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವು ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿದನು. ಕೆಲವನ್ನು ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿಸಿದನು. ಬಂಡೆಗಳು ಸಿಕ್ಕದ ಕಡೆ ಕಲ್ಲುಕಂಬಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದನು. ಚೂನಾರ್ ಮಲೆಯಿಂದ ಆ ಕಲ್ಲುಕಂಬಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಸಾಗಿಸುವುದು ಚಾಯಿ ಮಾತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಶೋಕನು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು. ಶಾಸನ ಬರೆಸಿ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವನು ತೃಪ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಶಾಸನದಂತೆ ಜನರು ಆಚರಿಸುವುದನ್ನು ಮೇಲು ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ.

ದನು. ಅದೂ ಸಾಲದೆಂದು, ತಾನೇ ಸ್ವಯಂ ಆಗಿ ಜನರನ್ನು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಶೋಕನು ಪಟ್ಟವೇರಿದಾಗ ಅವನ ರಾಜ್ಯವು ವಕ್ಷೀಣೋತ್ತರ ಮಹಿಷಮಂಡಲದಿಂದ ಹಿಮಾಲಯದ ವರೆಗಿತ್ತು, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಬರ್ಮಾದಿಂದ ಪಾರ್ಸಿಸ್ಥಾನದ ವರೆಗಿತ್ತು. ಎಂಟು ವರುಷ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು. ಕಳಿಂಗವು ಕೈಪಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮುನ್ನತ್ತು ವರುಷ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದನು. ಯುದ್ಧಬಿಟ್ಟರೂ ರಾಜ್ಯ ಕ್ಷೀಣಿಸಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಸುಖ ಬಹುವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿತ್ತು. ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಎಷ್ಟೇ ವಿಶಾಲವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ವಿಚಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಆಳಬಹುದೆಂದು ಅಶೋಕನು ತೋರಿಕೊಟ್ಟನು; ಪೃಥ್ವಿಗೆ ತಾನೊಂದು ಮೇಲು ಪಂಜ್ಞೆಯಾದನು.

ಅಶೋಕನ ಈ ತೆರನಾದ ಧರ್ಮವಿಜಯದ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ನಾವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ಮೂರ್ತ್ಯವಂಶದ ನಾಶವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾತಂದಿರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಅಖಂಡ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅಶೋಕನು ಶಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿದನಷ್ಟೆ. ಅಶೋಕನಿಗೆ ಸಂಪ್ರತಿ, ದಶರಥರೆಂಬ ಮುಮ್ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅಶೋಕನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಜ್ಯಭಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಶೋಕನು ಸತ್ತ ಮೇಲಂತೂ ಅವರ ಕಲಹ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಆ ಒಳಗಲಹವನ್ನು ಕಂಡು, ಹಿಂದೆ ಮೂರ್ತ್ಯರಿಗೆ ಸೋತಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಬಲ

ವಾದುವು, ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುವು. ಶತದ್ರು ನದಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರದವರಿಗಿನ ಭಾಗ ಹೊರತು, ಮಿಕ್ಕ ಮೌರ್ಯಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವು ಕರಗಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಯಿತು. ಆ ಉಳಿದ ಚೂರಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಭಾಗವನ್ನು ದಶರಥನೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಪ್ರತಿಯೂ ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪ್ರತಿಯ ವಂಶಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ದಶರಥನ ವಂಶಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಐವತ್ತು ವರುಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ರಾಜನು ಬೃಹದ್ರಥನೆಂಬವನು. ಅವನ ಸೇನಾಪತಿ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಶುಂಗವಂಶದವನು. ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ತಾನೇ ರಾಜನಾದನು. ಮೌರ್ಯ ವಂಶವು ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೌರ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಂಕುರವು, ಐವತ್ತು ವರುಷಗಳೊಳಗೆ ಬೆಳೆದು ಮೌರ್ಯಮಹಾ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಬಹು ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೂ, ನಲುವತ್ತು ವರುಷದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಬಾಳುವೆಯೊಂದರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಶೋಕನು ಸತ್ತು ಐವತ್ತು ವರ್ಷವಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಚೂರು ಚೂರಾಗಿ, ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗಿ, ಆ ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ನೆಲಸಮವಾಯಿತು. ಅಶೋಕನಂತೆ ಧರ್ಮಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ, ಧರ್ಮಮಂಗಳಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ, ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೆ ಹೋದುದರ ಫಲವನ್ನು ಒಡೆದು ತೋರುವಂತೆ ಮೌರ್ಯ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವು ನಿರ್ನಾಮವಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಶೋಕನ ಚರಿತ್ರೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಮುಗಿಯಿತೆಂದರೆ, ಅಶೋಕನ ಚರಿತ್ರೆ ಓದಿ ಮುಗಿದುದು ಸಾಲದು. ಆತನು ಹೇಳಿರುವ ಧರ್ಮಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು, ಧರ್ಮಮಂಗಲಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು, ಅವನ ಧರ್ಮಪಥದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅಶೋಕನಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿದರೆ ಸಾಲದು. ಅಶೋಕನಂತೆ ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ದಾನ, ದಯೆ, ಸತ್ಯ, ಕ್ಷಮೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಹಿರಿಯರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಸಮಾನರನ್ನು ಆದರಿಸಿ, ಕೈಲಾಗದವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ ಮತಾಂತರಗಳೆಂಬ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು. ಅನ್ಯಮತಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಸಹೋದರರಂತಿರಬೇಕು; ಒಂದೆ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳಂತಿರಬೇಕು. 'ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಹಿತವಾಗಬೇಕು, ಸುಖವಾಗಬೇಕು, ಶುಭವಾಗಬೇಕು' ಎಂಬುದೇ ಗಾಯತ್ರಿಯಾಗಬೇಕು. ಜಪಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು.

(ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯರು ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು
ನೋಡಬಹುದು.)

ಸಾಧನ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಹುಲ್ವ್: ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು.

ಭಂಡಾರಕರ್: ಅಶೋಕ.

ರಾಧಾಕುಮುದ ಮುಖರ್ಜಿ: ಅಶೋಕ.

ಹುರ್ಯೆತ್ಸಾಂಗನ ಯಾತ್ರಿಗಳು.

ದಿವ್ಯಾವದಾನ.

ಮಹಾನಂಶ.

